

СРПСКИ НАРОД

СВЕСНА ШУМАДИЈА ВОДИ

са генералом Недићем на челу

Кад постоји сагласност и разумевање између српског народа у Шумадији и вођа, управљача Србије, он да се са спокојством може гледати на српску будућност. То је закон српске историје, који је до сада био на снази.

Сусрет генерала Недића са Шумадинцима на дан двогодишњице Владе народног спаса јесте један такав изванредан догађај, који улива веру, да ћемо савладати све тешкоће, које нас још чекају до краја рата.

Крагујевачка манифестација захвалности и оданости шумадских сељака великом сину Шумадије, генералу Недићу за његово велико дело спасавања српског народа јесте наша велика нада у данашњем критичном моменту да ће оно бити до краја изведено у присној и дубокој сарадњи предводника Србије и самога народа.

Хиљаде и хиљаде Шумадинаца који су похитали из свију крајева Шумадије, носећи у својим срцима неизречену девизу: »Верност за верност«, доказ су да су здрави смисао, истинско родољубље и воља за животом преовладали у језгру српског народа над самоубилачким и рушилачким тежњама, које су доводиле у питање опстанак и будућност српског народа.

Сви су хтели, и стари и млади, и мушкарци и жене да посведоче своју оданост генералу Недићу и своју љубав према мајци Србији, која су осећања данас нераздвајно везана у њиховим срцима и душама.

Веза крви и духа која спаја генерала Недића за ово светло тле и његову велику историју избило је овом приликом вулканском снагом и светлошћу на видик дана пред лицем народа и целог света.

КРАЈ ЈЕДНЕ ДРЖАВЕ

Пре четири године, у септембру 1939, заварана обећањима Енглеске и Сједињених Америчких Држава, Пољска је изазвала рат, и пропала. У вези са тиме доносимо чланак Х. Г. фон Студница, једног од најбољих новинара Рајха.

Бизмарк је једном политику назвао — уметношћу могућег. Ко буде пажљиво пратио ток пољске политике кроз векове, тај ће открити, да је пољска политика одувек покушавала оно, што је немогуће. Резултат је био тај, да је Пољска увек морала да капитулира пред историском нужношћу. Географски положај Пољске био је врло тежак: опкољена моћним суседима, између Европе и Азије, без природних граница. Али она је ту судбину делила са другим европским силама, са Немачком, на пример, срцем Европе. Сличан положај имала је и Аустро-Угарска, као што је то данас случај и са Швајцарском. У пркос тог тешког географског положаја ове државе могле су да опстану, док је Немачка успела да данас постане тежиште и средиште европског континента.

Једна чисто континентална држава може да се одржи, или ако је војнички дорасла својим суседима, или ако са њима потражи споразум, па макар и делимично. У политици је стога уметност могућег, често исто што и уметност стварања коалиција. Краљеви и државници Пољске нису могли никада да схвате ову истину. Они нису умели да схвате географски положај Пољске, и да сходно томе воде најпогоднију политику за своју земљу. Тако је Пољска ишла из катастрофе у катастрофу.

Када је Пилсудски умро, његови наследници су напустили политику споразума са Немачком, а нису склопили неки споразум са Совјетском Унијом. Пољска је веровала, да је и војнички и политички дорасла, и једном и другом суседу. И тако је септембра 1939 пропала. Катастрофа, коју је тиме доживела пољска политика, била је утолико тежа, јер је Пољска извукла мач из корица против својих сопствених интереса. Поред Француске њен једини савезник била је Велика Британија, поморска сила, која се већ дуже времена налазила у опозиционом ставу према обема највећим копненим силама европског континента, Немачкој и Совјетској Унији. У историји света није било случајева, да једна поморска сила може успешно да гарантује некој малој копненој сили, против једне велике копнене силе.

Упркос томе Пољска се поуздала у гаранције и ушла у рат због једног територијалног питања, као што је било питање Данцига. На бојном пољу могла је Пољска да одржи своје захтеве за положајем велике силе само 18 дана. Деветнаестог дана немачко-пољског рата није само пропала тежња Пољске за положајем велике силе, већ је она уопште престала да постоји као држава.

Пољска емиграција још увек је занета лудилом величине и верује да ће моћи овај рат, ако и мир који после буде дошао завршити према њиховим жељама. У Лондону од пропасти Пољске постоји „пољско питање“. Оно има свој узрок у чињеници, да су Пољаци на свој начин озбиљно схватили овај рат.

Бивши претседник пољске емигрантске владе генерал Сикорски и његова околина били су мишљења, да је један рат који је почео по вољи Пољске, мора се и завршити по њеној вољи. Они су веровали да се цео свет бори већ четири године, само зато, да би се поново успоставила Пољска. На то су се Велика Британија,

Сједињене Америчке Државе и Совјетска Унија сложиле у томе, да потпуно одбаце „пољско питање“.

Совјетска Унија је недвосмислено изјавила, да ће она у случају победе област бивше Пољске сматрати као „област своје сигурности“, и да сматра успостављање граница Русије пре 1914, као нешто што се само по себи разуме. По совјетском схватању, у једној „зони сигурности“ не сме да буде неруског становништва. Стога је совјетска влада плански истребила све Пољске у области које су се налазиле под њеном окупацијом од септембра 1939.

„Пољски ратни циљеви“, које су поставили пољски емигранти, наишли су у Москви на потсмех. Велики московски листови као и пољски комунистички лист у Москви и најзад лондонски *Дејли Воркер*, којим управља Москва, из дана у дан најгороченије нападају пољску емигрантску владу. Емигрантска влада је означена као „клика реакционарних

племића и великопоседника“. Овим се мислило на графа Рачинског, графа Понинског, Тарновског, Потодок и Ромера.

После неуспелих покушаја за посредовање између Стаљина и пољске емигрантске владе, да се решење њихових међусобних односа одложи до свршетка рата, Енглези су јасно и недвосмислено показали свој став. Они су дали на знање, да не желе заљубав Пољске да се одрекну једног генералног споразума о послератним питањима са Совјетском Унијом. Дошло се до одлуке о основној преоријентацији британске политике у Европи, и призната Совјетска Унија као „европска сила реда“. Прва цена коју је Велика Британија морала да плати, била је Пољска.

Пољска емигрантска влада је искусила горку истину, коју је лорд Палмерстон изразио у својој познатој изреци: „Енглеска не зна за пријатељство или за неко вечито непријатељство, она зна само за своје вечите интересе“.

Када су се Иднови преговори у Вашингтону и сувише одужили, почело се веровати да су Сједињене Америчке Државе наклонене да се држе Атлантске повеље, а према томе и да се старају за будућност Пољске, и то у смислу како су је замисљали пољски емигранти. Сада је и та илузија одузета пољским емигрантима: ни из једне земље они нису чули толико прекора, као из Сједињених Америчких Држава.

Амерички професор историје Ролан Грин Ашер изјавио је, да Сједињене Америчке Државе не могу да помажу захтеве Пољске, јер она није демократска и реална. Не могу се 18 милиона Пољака задовољити на рачун 200 милиона Руса, без чије помоћи савезници не би могли никада да победе. Валтер Липман је написао: „Ми (Американци) не мислимо да стражарчимо на пољској граници, и не смемо да заваравимо Пољаке, да ћемо то учинити“.

Амерички државни секретар је

одржао један говор, који је вашингтонски дописник *Дејли Експреса* овако коментарисао: Берлеов говор „Не треба се бојати Русије“, у Вашингтону је коментарисан тако, да по њему влада Сједињених Америчких Држава признаје све територијалне захтеве Совјетске Уније“. Иднов пут у Вашингтон имао је за циљ, да тамо објасни став Велике Британије. Он је у Вашингтону рекао, да су захтеви Совјета здрави и логични.

Најзад је државни секретар Кордел Хал на једно тврђење *Јунајтед Преса* да су Сједињене Америчке Државе и Енглеска сагласни у погледу оправданих захтева Пољске, одговорио оштрим демантијем. Жртвовање пољских емиграната од стране Вашингтона не разликује се ни за длаку од жртвовања Пољске од стране енглеске владе.

Три велике силе, са којима су пољски емигранти мислили да се боре „раме уз раме“, напустили су Пољску. Али исто тако и међу „малим“ савезницима више се није показивала и никаква симпатија за пољске емигранте. Нарочито је Бенеш брзо схватио „слабу коњутуру“ пољског питања, и пожурио се да буде на пристојном отстојању од пољских снова.

Више не би имало много да се каже о „пољском питању“, како са тиме стоји у тaborу „Уједињених нација“. Према свему овоме становништво бивше Пољске мора да увиди, да се сада области које оно насељава налазе у рукама оних, који ће спречити један нов рат који би се повео због Пољске. А то је за његово добро, јер не постоје никакве сумње, да би један рат, који би Пољска водила против једне над Немачком победнице Совјетске Уније, водила за успостављање граница од пре септембра 1939, значи потпуно истребљење пољског народа.

Да ли се Генерални гуверман свиђа Пољацима или не, али је једно сигурно, да је то једина форма, под којом може пољски народ да живи. Генерални гуверман је по речима званичних немачких личности „суседна земља Рајха“. То не значи ништа друго, него да Пољаци, као народ, постоје поред Немаца и да ће поред Немаца и даље живети. Као што је историја немачког Истока показала, између Немаца и Пољака потпуно је могућ један плодан заједнички живот.

Међутим једна синтеза између Руса и Пољака је потпуно искључена. Чак и под најмилиштивјим царем у Варшави се владало картетом, док су у Пруској и Аустрији долазили Пољаци до највиших положаја у државној управи. За Пољске емигранте пут у отаџбину, меће ићи никада преко Москве. И становништво Генералног гувермана такође зна, и то од дана предаје Варшаве, да једна Пољска, која се гради на основу обећања Енглеске, гради на песку.

На данашњој карти Европе Генерални гуверман заузима једно видно место. У Европи коју граде Черчил, Рузвелт и Стаљин, то место потпуно ишчежава.

Јапан организује привреду великоазијског простора

Иако се јапанска војна сила налази у пуном замаху борбене акције, то Јапан у свим заузетим и ослобођеним областима врши огромну привредну преоријентацију и организацију у циљу привредног усклађења свих привредних снага великоазијског простора, које су досада служиле интересима капиталистичких група којима је ишло у рачун да тај привредни простор буде искоришћен децентралистички са изразитом колонијалном тенденцијом. Јапан у свом привредном организаторском плану иде за тим да све сировинске изворе тог простора искористи и повеже тако да дају једну целину, чији ће производни потенцијал користити у првом реду многољудском народу који живи у том простору. У извођењу свога привредног плана Јапан има стално пред очима подизање нивоа на коме је досада живео човек великоазијског простора желећи да му да могућности да и он учествује у благодетима које му је природа у толико обилатој мери подарила.

Досада је страни велики капитал у распарчаној привреди великоазијског простора вршио експлоатацију без обзира на животни стандард урођеничког становништва, имајући при томе пред очима само интерес свога друштва, дакле рентабилитет, а у другој линији интерес свога народа, ако се тај могао повезати са рачуном о рентабилитету. Сентименталности у пословању на Истоку није било, односно тамо је тога било, мање него на другим сировинским изворима.

У оквиру свог настојања Јапан тежи ка привредном допуњавању целог простора. Разуме се да с тим у вези Јапан не може да изврши само преоријентацију и реорганизацију привреде у појединим новим областима, већ мора извршити велике измене и у својој сопственој привреди која има да појача свој водећи положај у привредном систему великоазијског простора.

Када је реч о организаторском усклађивању свих привредних могућности тога простора, онда реорганизација не може да буде једнострана или ускогрудна; у том случају се све мења, тако рећи, из темеља, иако темељи остају, али проширени и учвршћени. У вези с тим учињена су почетком маја од Јапана два корака напред, с једне стране објављен је нови привредни план за ову годину, а с друге подвучен је значај Филипинских острва за изградњу великоазијске привреде посетом претседника владе Тоја главном граду.

Нови привредни план Јапана истиче три основна привредна задатка у организацији великоазијског привредног простора, и то: организацију односно реорганизацију индустрије, саобраћаја и употребе радне снаге. Сем тога је тим планом регулисано укупчавање запоседнутих јужних области у оквир целокупне привреде новог простора у односу на њихову производњу сировина и подизања индустрије у тим областима.

У оквиру јапанске индустрије предвиђена је даља изградња следећих пет индустријских грана: индустрије гвожђа и челика, угља, лаких метала, бродоградње и изградње авиона. Сва индустријска постројења целокупне јапанске индустрије биће у будуће подређена искључиво тим индустријским гранама.

У области саобраћаја појачаће се употреба обалске железничке мреже за транспорт робе, како би се растеретила обалска паробродарска служба. Бродски простор који ће се уштедети на тај начин употребиће се за саобраћај са југоисточном Азијом. Цео транспорт робе из Јапана за азијско копно иће убудуће само преко Кореје, одакле ће продужити железницом. Време претовара ће се рационализацијом смањити на половину досадашњег. Хонгконг је централна лука за претовар у саобраћају са запоседнутим јужним областима.

Од огромног је значаја ново регулисање у области употребе радне снаге, које иде затим да мушку радну снагу у великој мери замени женском. Упослење мушке радне снаге по уредима забрањено је ако се може заменити женском. Сем тога уводи се обавезна радна служба за све девојке које су завршиле вишу девојачку школу.

У циљу да се стане на пут великом одливу радне снаге из Јапана, могу се у запоседнутим областима запослити само лица на водећим положајима у предузећима и специјални радници, док се остала радна снага мора фемирати од урођеника који ће бити у том правцу обучавани.

Тежиште привредне сарадње јужних области у оквиру великоазијске привреде лежи у производњи сировина којима Јапан не располаже. Да би се у том настојању плански извршила организација основан је „Савет за сировине великог простора“ који ће вршити расподелу вишкова сировина и испитивати разне могућности за даљу употребу тих сировина. Значај овога савета подвучен је тиме, што он подноси извештаје непосредно влади.

Из овог кратког приказа настојања која Јапан улаже око организације привреде у великоазијском простору, видимо да влада у Јапану тежи остварењу привредног склопа који има огромних могућности с обзиром на богатства у сировинама, расположивој радној снази и снази јапанског капитала, као и с обзиром на организаторске способности Јапана.

ИСПРАВКА

У чланку г. Ж. Перића „О Демократији“, бр. од 21. прош. мес. нашега листа, десила се случајно ова штампарска грешка на ступцу трећем при дну: штампано је: „славили државу и народ“ а треба: „спасавали државу и народ“. Молимо да се ово има у виду.

Уредништво

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Терезије 5 мезанин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 36 динара шаље се преко „Пресе“ а. д. Влајковићеве 8.

ДВЕ ГОДИНЕ У СЛУЖБИ ОТАЏБИНЕ И НАРОДА

Великим народним манифестацијама у Крагујевцу, 29 августа 1943, обележене су две године владе Народног спаса армиског генерала Милана Ђ. Недића, владе која је примила на себе сав терет једнога слома, и у огромним напорима дала све од себе, да спасе српски народ и Отаџбину.

Тај велики двогодишњи рад дао је видне резултате, постигнуте усред великог судбоносног рата. Рад српске владе, показује уједно и жељу српског народа за својим самоодржањем и конструктивним радом у овом делу Европе.

Влада армиског генерала Милана Ђ. Недића имала је тежак и частан задатак, да у споразуму и сарадњи са немачким окупаторским властима изврши:

- нову административну поделу земље, осигура безбедност и изврши потребну реорганизацију правосуђа,
- привредно подигне земљу, унапреди пољопривреду у циљу обезбеђења исхране српског народа,
- одржи стабилност финансија, да обнови саобраћај савремену обавештајну службу и изврши потребне изградње,
- да да нов правац просветној политици доведе земљу на достојну социјалну висину.

Општа државна управа, јавна безбедност и правосуђе

По питањима опште државне управе, рад Министарства унутрашњих послова био је нарочито активан у свима правцима, како у свом сопственом делокругу, тако и у делокругу опште управе. У сопственом делокругу, управном и самоуправном он се манифестовао у уредбодавном, организаторном правцу, а исто тако и у погледу редовног отправљања службе.

Од највеће је важности Уредба о административној подели земље, којом је извршена реформа наше унутарње управе. Том Уредбом укинута су бановине, као гломазне административне јединице, и српском народу туђе, а земља је подељена на округе ради бољег управљања, као и да би се испунила жеља народа, да се Србија врати на своју стару поделу, која је имала свој углед и своју традицију.

Поред ове најзначајније Уредбе нису изостали потребни прописи и уредбе, које су изветно прилике налагале. Међу њима нарочиту пажњу заслужује и Обавезна служба рада. Основна тенденција у поступању приликом позивања и упућивања на обавезан рад, јесте, да је обавеза рада часна обавеза свих грађана, при чему лични момент, и оних који упућују на рад и оних који подлежу тој часној обавези, не сме имати никаквог утицаја.

Одмах по преузимању власти, армиски генерал Милан Недић врши с образовање специјалних оружаних одреда са искључивим задатком уништавања комунистичких банди, и успостављања редовне власти у крајевима који су очишћени од комуниста. Уз помоћ жандармерије, помоћних оружаних одреда и добровољаца, успостављен је свуда ред.

Када је била потпуно уклоњена комунистичка опасност, влада генерала Недића прешла је на организацију целокупне службе српске државне безбедности Ново надлештво покренуло је такође велики успех у сузбијању индивидуалних акција деструктивних елемената у Србији, штитећи народ, личну слободу, сигурност и безбедност опште.

Крајем маја 1942 извршена је потпуна реорганизација Министарства правде. Отворени су нови апелациони судови у Нишу и у Петровграду, нов управачки суд у Нишу, проширена територијална надлежност Управног суда у Београду и на подручје Баната, као и надлежност Касационог суда за целу земљу. Све је то допринело брзом успостављању могућности за правичан и убрзани рад у правосудном установама, тако да је наш правосудни живот убрзо узимао свој нормални ток.

Један од најважнијих до-
битака из ресора Министар-

ства правде огледа се на законодавном пољу. Министарство правде, поред сарадње на законодавству и других ресора, спровело је у области своје надлежности 69 Уредаба, и сем тога примило је за озакоњење још десет уредаба.

Поред доношења организационих прописа и прописа по судском пословању у циљу што бољег функционисања правосуђа, законодавна делатност имала је највећим делом за предмет доношење потребних материјалних прописа из области приватног и јавног права, који су имали за циљ, да становништву Србије олакшају положај услед рата и њима изазваних прилика, и да регулишу многобројна правна питања која су се временом појавила.

Пољопривреда и исхрана, народна привреда и финансије

Иако је пољопривреда занимање 80% нашег народа и најважнија грана наше народне привреде, њој је раније посвећивано мало пажње.

Влада армиског генерала Милана Недића, правилно је схватила да се напредак у пољопривреди може постићи једино добром пољопривредном теренском службом и планском пољопривредом. Створивши беспрекорну пољопривредну теренску службу, активирајући све пољопривредне установе, прешло се круни рада: *планској пољопривредној производњи у Србији*.

У вези са наредбом Претседника владе и позивом упућеним свима Србима, морала се по плану обрадити свака стопа обрадиве земље, и повећати површину појединих култура. Пољопривредна теренска служба, радио, штампа, конференције, предавања и друга средства пропаганде пренела су тај позив по целој земљи, а народ свестан озбиљности положаја у коме се налазимо, разумео је тај позив. **Планска пољопривредна производња успела је и у првој и у другој години. Није пропуштена никаква могућност а да није искоришћена, да се нешто добро и корисно уради за српску пољопривреду и српског сељака.**

У циљу да се Србија привредно оснажи, спроведена је планска организација привреде. Увођењем дириговане привреде уведена је наша привреда, из хаотичних послератних дана у нормално пословање.

Требао је довести у ред руднике и фабрике и обновити занатске радионице, нерационална предузећа укинута, створити нова индустријска предузећа погодно за нове прилике, и осигурати снабдевање широких маса.

Индустрија и занатство постављено је на нове основе. Основане су привредне централе на које је пренета надлежност спровођења мера дириговане

привреде у појединим привредним секторима.

У циљу организовања нашег банкарства, спроведене су мере са наглашеним смером, да се ликвидацијом нездравих и препоручиваних спајања здравих кредитних установа, изврши неопходна рационализација нашег банкарства, и тиме створи бољи услов за његов даљи развој.

Најзначајнији напори Српске владе огледају се у њеним финансијским мерама, које се изражавају у обезбеђивању материјалних средстава за задовољење материјалних потреба српског народа.

Када се изврши анализа расхода, предвиђених у буџетима виде се тежње којима се влада руководи. Пре свега, расходи у буџету обезбеђују правилно функционисање државне администрације. Велики су износи намењени у чисто социјалне сврхе, као и ванредни кредити за збрињавање избеглица, помоћи породицама заробљених официра и других ратних заробљеника, и у рату пострадалих становништво.

У земљи привредно недовољно развијеној, и уз то под тежким последицама рата, извођење јавних радова било је неопходно. Српска влада је нарочито упутила своју делатност у том правцу. Већ 1941 донета је одлука о извођењу најхитнијих јавних радова, а почетком 1942 г. приступило се много обимнијим радовима, на које је досад утрошено неколико милијарди динара. Док је за финансирање јавних радова држава прибегла јавном кредиту за покриће редовних буџетских расхода, она је обезбедила довољне буџетске приходе.

Као у свима земљама, ресор саобраћаја претставља један велики и компликовани апарат, коме су постављени важни задаци. Ратне последице погодиле су и наш железнички саобраћај и ставиле железничку управу пред тежке задатке у техничком и административном погледу, као и у погледу комерцијалног пословања.

Убрзо се постигло нормализовање саобраћаја, који данас одлично функционише.

Српске радионице за оправку локомотива, извршиле су послове не само за нашу земљу, већ и за суседне земље. Све наше локомотиве одржавају се нормално. Путничка и теретна кола поправљају се, а у току су и радови за проширење железничких радионица. Извршена је организација транспортне службе са свима железничким управама, и уређена погранична служба на прелазним станицама. Цео Југословенски везан је тарифски са западним земљама. Основан је званични путнички биро *Србопут* ради унапређења и развијања путничког саобраћаја.

Саобраћај се олакшава редовно и у оквиру међународног саобраћаја. То исто важи и за речни саобраћај.

За само особље државних железница предузете су мере на побољшању материјалног стања и исхране. Железничке дирекције отвориле су кувине за исхрану возног особља на важним станицама, где возни службеници добијају бесплатно топло јело и хлеб, поред редовног снабдевања.

На подручју пошта, телеграфа и телефона постигнуту су значајни успеси. Поштански саобраћај је као у предратно време. Достављање писама, дневних и неделјних листова, као и часописа врши се на време и у највећој мери крајеве наше земље. Општа пошта и упутничком, поштанско-путном и чековом промету налази се у сталном порасту.

Нарочита је пажња посвећена приватној и сталној вези са српским ратним заробљеницима. Исто толико пажње

се указује достављању поште заробљеничким породицама, без обзира које често у питању какво удаљено село или заселак у планини. Исти је случај и са уређењем писмоносног и пакетског саобраћаја између наших радника у Немачкој и њихових породица, као и између обвезника радне службе и њихових породица.

Телеграфска служба обавља се у потпуно мирнодопском обиму. Учињени су велики напори на одржавању, обнављању и подизању нових телефонских централа. Локални телефонски саобраћај је потпуно нормалан.

За време од две године, министарство грађевина примило је на себе послове од највећег значаја за обнову Србије.

Извршени су велики радови на путевима у готово целој Србији. На другом месту су хидротехнички радови: мелиорације и асанације земљишта и регулације река, затим снабдевања насеља водом и канализацијом. Исто тако је све учињено да се постојећи мелиорициони и регулациони објекти одржавају у исправном стању, о чему се старају водне задруге.

Из послова електромашичнске струке обрађена је нарочита пажња питању електрификације наше земље. Одобрени су кредити за студије и претходне радове, а по одобрењу материјалних средстава, приступљено је изради генералног плана електрификације. Од нарочите важности су елаборати за главне земалске далеководне.

Социјална политика, народно здравље и просвета

Послератне прилике наметнуле су делокругу социјалне политике и народног здравља, поред ранијих, нове задатке изазване новим потребама и животним условима. Највећа промена извршена је у самој структури радног права, пошто је у вези са ратно-привредним мерама рад престао да буде само право, већ је постао и дужност — обавеза рада, што с друге стране повлачи свестрану заштиту обвезника рада од стране државе.

Прилагођујући се новим начелима социјалне политике, извршено је разврставање радника и приватних чиновника и службеника на групе и врсте, с обзиром на важност и тежину радова, с тим да они који раде теже и важније послове, буду у тој размери и боље збринуте.

Ради подизања и обнове Србије, заведена је национална служба рада са задатком, да цео народ одређеног доба старости, удружи на заједнички свестан и дисциплинован рад за опште добро, како би сваки појединац могао бити корисније и боље употребљен.

У циљу органског изграђивања српских радничких удружења — за заштиту привредних и културних интереса радника и приватних службеника, као и у циљу уређења сарадње свих учесника у привредном животу, основана је Српска заједница рада.

Српска заједница рада, има између осталих задатака:

да осигура социјалан мир у привредном раду, и да у том циљу пробуди код предузимача и послодавца потребно разумевање за праведне захтеве његових радника и службеника, а код радника и службеника правилно разумевање прилика и привредних могућности предузећа.

После слома у априлу 1941 настала је незапосленост, која је била повећана великим приливом избеглица. Како је Немачкој био потребан велики број радне снаге, то је извршено по-

средовање и ангажовање радника за Немачку, и то на добровољној бази. Радници су се пријављивали у великом броју, тако да укупан број запослених радника у Немачкој износи 60.403 радника. Незнатан број запослене у пољопривреди, док су остали запослени у индустрији, по разним градовима Рајха.

Да би се омогућило нашим радницима да из Немачке шаљу својим породицама уштеђевине од зараде, организована је служба преноса радничких уштеђевина из Немачке у Србију. До краја јула ове године дозначено је преко 115 милиона динара.

Спроведено је повећано социјално старање за раднике и приватне службенике и њихове породице, породице радника у Немачкој и радника на обавезном раду, збрињавање сиромашне, напуштене и избеглицке деце, издржавање децијих домова.

Осигурање радника и службеника спроводи се преко *Главног уреда за осигурање радника* у Београду. Поред тога уређени су међусобни односи у погледу социјалног осигурања са Немачком за наше раднике и њихове породице, у случају оболења и несреће у послу. И Пензионски фонд за приватне службенике у Београду наставио је са својим редовним пословањем. Извршена је измена и допуна инвалидског законодавства.

Здравствена служба показала се на достојној висини, нарочито у тешким задацима услед опасности од епидемија. Уведена је обавезна служба лекара на селу, извршена реорганизација Црвеног крста, хигијенске службе, као и обнављање и уређење разних санаторијума. Болнице су потпуно оспособљене за рад, отворена су нова одељења и извршено снабдевање лековима и санитарским материјалом.

Једна од најважнијих реформи која је извршена у Србији, јесте несумњиво реформа просветне политике. Она је истовремено била и једна од најпрешнијих, јер је духовно оздрављење једног народа предуслов сваког оздрављења. За опстанак наше нације и за њену обнову било је потребно ставити народну просвету на здраве темеље српска се омладина морала васпитати у духу наши народних традиција, и образовати у смислу народних и државних потреба.

Да би се отклонили досадашњи недостаци, и да би се створило тело које би поставило план културне и просветне политике, реорганизован је Главни просветни савет при Министарству просвете и вера, који је имао задатак да обезбеди континуитет просветне политике и смишљен плански рад. Главни просветни савет састављен је од претставника свих стајеља, корпорација, високих просветних и научних установа.

Тако је израђен државни просветни план, по коме је извршена, поред увођења нових типова шкрла, реорганизација настава од основних школа до универзитета. Народном просвећивању покљоњена је велика пажња, и поведена енергична борба против неписмености. Основане су нове народне књижнице, обновљена државна библиотека и цео научни живот. После доношења Уредбе о универзитету извршено је постављање ректора, декана факултета и професора, завршене су факултетске вредбе и започети редовни дипломски испити на универзитету.

На основу свега овога створена је база за нову просветну политику, која се у првом реду околвила основном мишљу, да је васпитање потребно обновљено и препоручено Србије, да се створе солидне основе за васпитање и образовање народног поданика и тиме обезбеди срећнија будућност и народа и државе.

А. С.

ИСТОРИСКА

То разумевање без речи, погледом бића између човека коме је Провиђење одредило мисију да води свој народ у најтежим данима његове историје и изабраног дела српства показало се од првог дана, када је генерал Недић 1 септембра позвао српски народ да се окупи око њега под српску заставу за спас и добро српске отаџбине.

То се неодољиво манифестовало у недељу, када је генерал Недић ступио на тле свога краја, где леже кости његових предака, покрај родних њива, које су они залевали својом крвљу и својим знојем. И кроз сузе радоснице достојног потомка шумадских великана и окупљеног народа блистала је визија вечите Србије.

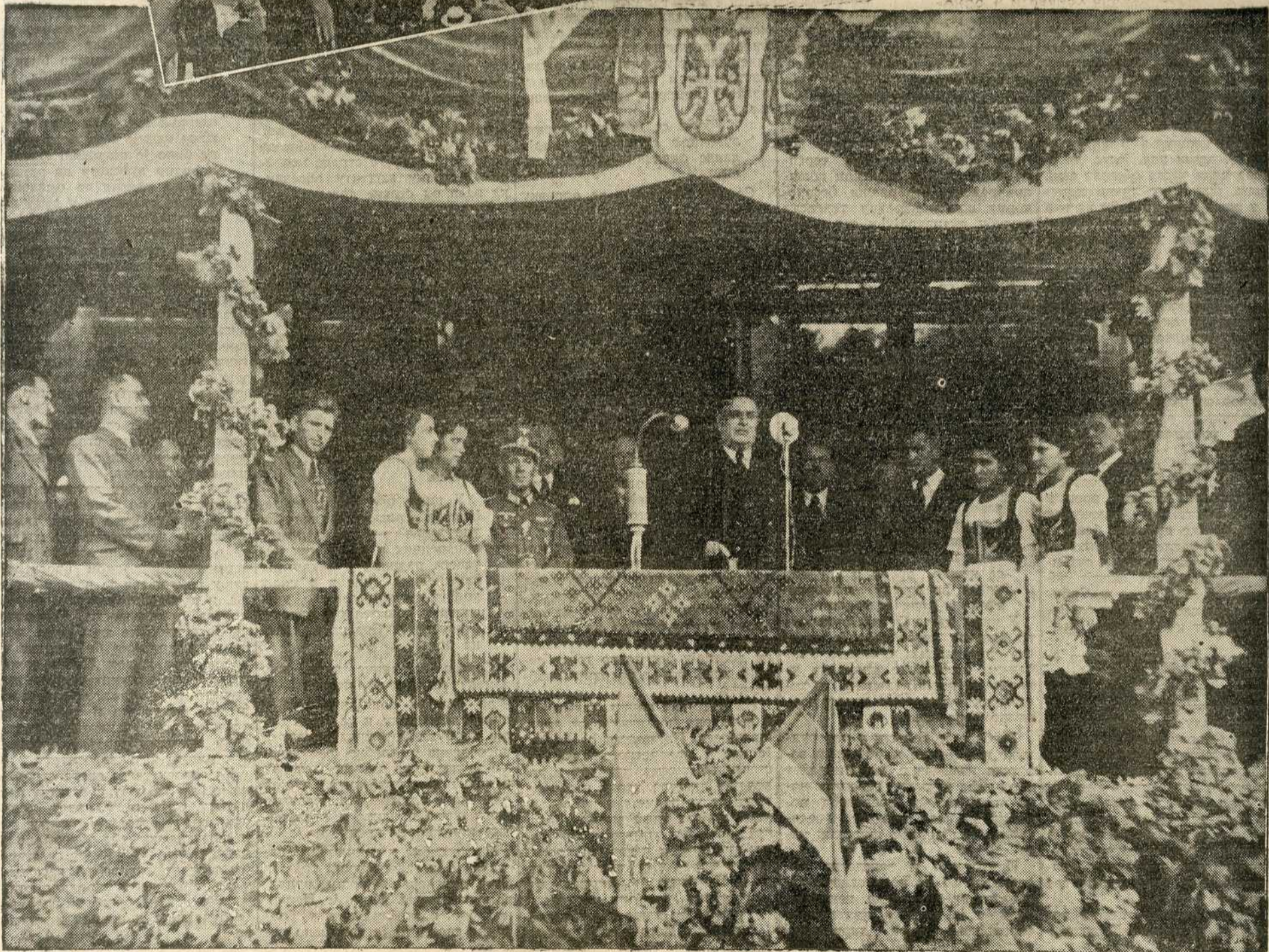
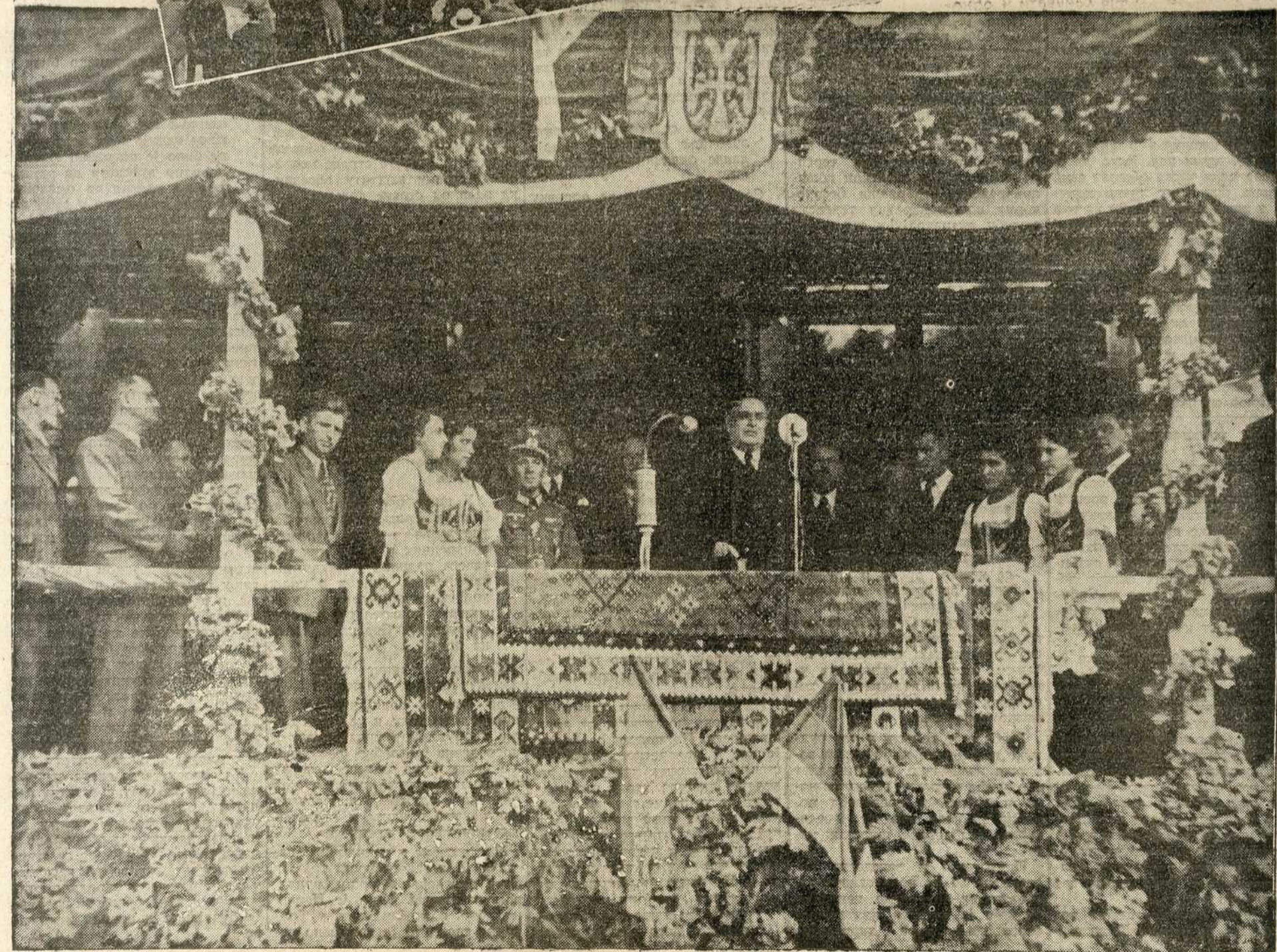
И ту на зборном месту нису се били сакупили само живи потомци великих предака, већ су ту били сви они мученици и хероји који су своје животе дали за крст часни и за добро Мајке Србије. То је била бескрајна поворка ових неумрлих Шумадица да посведоче солидарност поколења у обезбеђивању историског трајања Србије.

То је била духовна атмосфера народног саборисања у Крагујевцу, испуњена неизгладивим визијама прошлости, јер све што се дешава на овом чудесном тлу носи печат судбинског, историског збивања.

И зато овај састанак није обичан збор, није некаква уобичајена политичка манифестација, већ то је био историски договор, који одлучује судбином народа за читава поколења.

Потврђени су одзив и лозинка између стражара будућности српског народа, који ће га спасти од свију беда и невоља и сачувати га за бољу будућност. На позив чувара српске будућности, генерала Недића: **»Мајка Србија вас зове«,** Шумадија је једногласно и громко одговорила: **»Ево ме, Шумадинци су ту.«**

Горе: Хиљаде Шумадица слушају генерала Недића. — Доле: Генерал Недић говори својим верним Шумадинцима

ПОСЕТА

генерала Недића Шумадији

Ретко када се један државник, као генерал Недић у прошлу недељу, обратио своје народу са већом искреношћу и са већим поверењем. То нису биле обичне речи које се говоре сакупљеној маси.

Свака реч је била једна честица његове пламене српске душе и кап крви из његовог великог срца, којим је он причешћивао свој народ из Шумадије. То је било као обављање велике националне тајне, као причешћивање кнеза Лазара у Самодрежи, када се у томе јединственом тренутку његова племенита душа спајала кроз Шумадију и њену историју са душом целог српског народа у големој бризи за опстанак и за будућност Србије.

У додир са народом из кога је поникао, за земљом, где је учинио прве кораке и где је чуо српску реч, он је као у надахнућу рекао животодавне речи братства и слоге, мудрости и правог српског родољубља, које су носиле спас и васкрс.

А сељачки народ из Шумадије, у пуном смислу историски народ, народ који сам кује своју историју, разумео је овај глас и својим одобравањем и испољавањем осећања љубави и оданости показао је да ће и даље следити спасиоца српског народа.

Тако је у Крагујевцу потврђен пакт љубави и поверења између генерала Недића и српског народа, који је најбоља залога да ће се Србија сачувати и обновити у новој лепоти, да буде што је некад била.

Тако је у Крагујевцу генерал Недић добио најпуније признање и најлепшу сатисфакцију за две године надчовечанских напора, за све непроспаване ноћи и за дуге дане бескрајних брига.

Он није тражио никакву награду, јер служба српском народу и српској Отаџбини то је смисао његовог живота, за које је он готов да поднесе све жртве, не тражећи признање кратковидих и заслепљених савременика, и остављајући народу и историји да донесу свој суд.

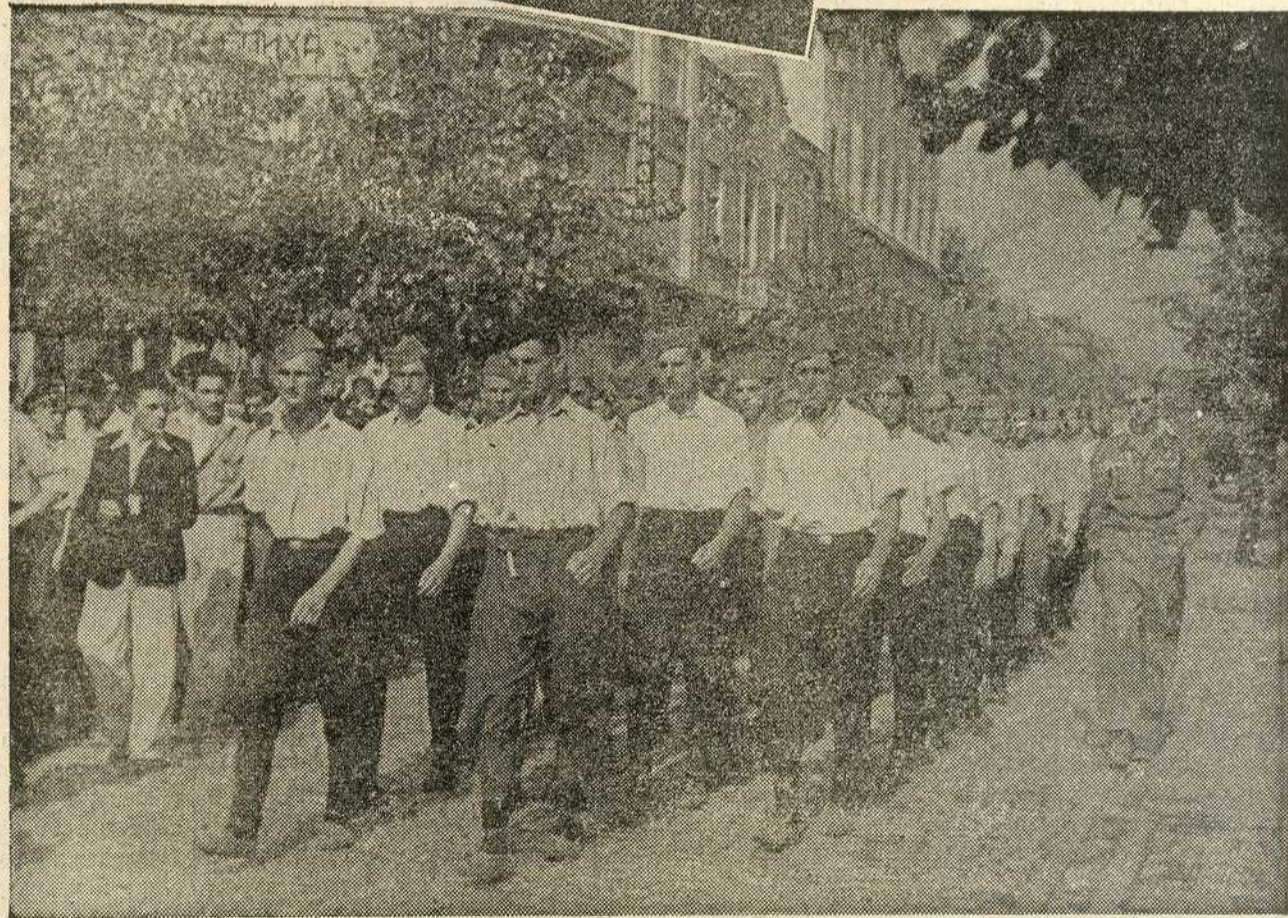
Али ипак у верности Шумадије, која испуњава аманет великих предака, он ће несумњиво наћи подршку и црпи нову снагу да истраје до краја у својој историјској мисији за спас српског народа и за добро српства. Његова безгранична вера у Србију и његова мушка воља да је заштити, сједињена са оданошћу Шумадије и целог српског народа јесу наша највећа снага у данашњим моментима, којом ћемо савладати све тешкоће и преболети све невоље.

Тамни облаци још се вију над нашом земљом, заслепљеност и туђинска служба отпадника могу још увек да нам причине нове несреће и нове недаће, али крагујевачка манифестација шумадијског родољубља и политичког реализма јесте несумњива гаранција да ће напори за мир и ред у Србији успети и поред покушаја туђинске пропаганде да нас убаце поново у вртлог догађаја.

Шумадија је на позив генерала Недића заузела свој став, одобрила је национални рад генерала Недића који на челу Владе народног спаса већ две године води српски народ путем спасења усред највеће буре, која витла Европом и континентима. Свесна и родољубива Шумадија води на овом путу спаса ка бољој будућности а цео српски народ, као и у прошлости следује њеном неодрживом примеру и сврстава се у чврсте редове на српском историском путу.

Горе: Генерал Недић поздравља Шумадију по доласку у Крагујевац. — У средини: Претседник владе љуби крст после богослужења у Саборној цркви. — Доле: Узданица Србије иде на збор

Како је Шумадија дочекала генерала Недића

Шумадија је била у видном узбуђењу у очекивању доласка Претседника владе Народнег спаса, генерала Милана Недића.

На све стране живост. Сељанке ваде из сандука своје лепо шумадиско рухо спремно само за најсвечаније прилике. Сељаци се се договарају и спремају за свога високог земљака. На све стране распитивања кад стиже, куда ће проћи. Сви би хтели да га одмах виде да га дочекају.

Још у суботу увече Крагујевац се пуни сељацима из удаљенијих срезова, Дуге поворке кола често пута са великом српском тробојницом на челу пролазе улицама Крагујевца. Изгледају као букет цвећа.

Ту је измешано све: маркантни домаћини великих мрких бркова, опаљени од сунца и озбиљни, искићене снаше, младићи и девојке, једри и лени као јабуке петроваче. Око пет сати прави се поредак и то је сигнал за крагујевчане и у великој маси придолше сељаке да Претседник долази у то време и да пролази баш тим улицама. Зачас су улице препуне света.

Пред жељезничком станицом закрчено. Перон није могао да прими масу света која је једва чекала да поздрави Претседника. На перону постројена почасна чета врши последње припреме. Наједанпут снажно: „Мирно!“ Чује се писак воза. Све су очи упрте у лево одакле долази воз, срца узбуђено бију, а лица су укочена од ишчекивања.

Воз стаје. Бурно: „Живео Недић!“ — одјекнуло је као планински громови, када се Претседник појавио на прозору свога вагона. Кад се Претседник обратио маси народа са: „Помаже Бог, браћо Шумадинци!“ — хиљаде као један загрмеле су: „Бог ти помогао!“

Прилази му сељак са дивним шумадиским опанцима, узбуђено га поздравља добродошлицом и љубављу Шумадије а сузе захвалнице блистају му у очима. Затим сељанка, лепа наша расна Шумадинка из околине Раче крагујевачке, у дивној шумадиској ношњи, предаје му букет цвећа и почиње узбуђеним гласом:

— „Оче Србије!“ — Једва је проговорила још неку реч а сузе радоснице почеле су јој се сливати с лица, узбуђена, прихватила је Претседникову руку и изљубила је као руку оца, сва срећна што га види пред собом и што може да га поздрави.

Одушевљени повиси: „Живео!“ испраћају Претседника из станице да би га напољу дочекало још снажније скандирање! „Недић! Недић! Недић! Живео наш Претседник! Живео отац српског народа!“

И тако редом целим путем до Окружног начелства бурни поклици нису престајали. Претседник из својих кола, којима лично управља министар Драг. Јовановић, отпоздравља на све стране. Свет који је очекивао улицом и коме се учинило да је и сувише мало видео Претседника, иако се он сасвим лагано превезао улицама, као бујица нагнуо је пред Окружно начелство и када је чуо да ће Прет-

седник доћи на академију у ~~шумадиски~~ народни дом све улице до Дома биле су преплављене светом.

Опет бескрајна клицања кад се Претседник око 6 часова повезао у ~~шумадиски~~ народни дом. Пред Домом, постројени наши омладинци Националне службе за обнову Србије једри, здрави младићи, које кад погледате читате им из очију најбоља обећања за будућност Србије, грмко поздрављају Претседника, маса света прихваћа и одушевљено га испраћа у ~~шумадиски~~ народни дом где га из сале дочекују нове овације, којима нема краја.

Сутрадан, у недељу, на пространом тргу пред Окружним начелством, испред дивно искићених трибина које су ресили српски грбови и огромне наше заставе тробојне, маса се почела скупљати још од девет часова. Први су почели пристизати сељаци. Преко три стотине кола препуних сељака са великом срп-

ском заставом на челу, то је један део људства које Срез лепенички шаље да поздраве свога Претседника. Маса се сливају као плаха пролетња киша да би до 11 часова цео трг и околне улице биле преплављене светом. Као букети цвећа поређане су младе сељанке у живописном шумадиском руху, закићене ружама и мирисним пољским цвећем. На свим лицима види се радост у очекивању Претседника. Сељаци се надмећу међу собом, који је срез дошао у већем броју, чији је срез дошао депше одевен. Сви би хтели да имају првенство. Сељак, који је Претседнику предао опанке, као знак братске љубави Шумадије према њему, опкољен је групом сељака, који радознало слушају како је поздравио Претседника и шта му је Претседник одговорио. Сви су љубоморни што њима није припала та част.

Истог момента Претседник и-

злази на говорницу. Громогласно: „Живео!“ — пролама се ваздухом и читавих пет минута Претседник општине не може да отвори збор од овација одушевљеног народа. Генерал Недић је очито задовољан. На лицу му сија неизмерна радост. Почине да говори.

Никада нисмо чули лепших речи ни са таквим одушевљењем изговорених као када се Претседник обратио својим Шумадинцима. Добија се утисак да пред нама стоји чин који све више и више израста и његове речи пењу се у такву висину као да долазе са грмљавином из облака. Маса је на врхунцу узбуђења и ваздух се сваких пет минута пролама од одушевљења и овација. При завршетку збора овације су узеле такве размере да се Претседник три пута морао враћати да каже још реч две својим Шумадинцима који и после његовог повлачења са говор-

нице и даље одушевљено кличу: Живео спасилац Србије! Живео генерал Недић! Живела Србија!

Имали смо прилике после збора да поразговарамо са многим сељацима: „Данас сам слушао речи које сам до сада слушао само од мога оца, тако су биле очинске и пријатељске“, — каже нам један стари сељак из околине Раче. „Што нам нису пре рата говорили овако искрено, овако пријатељски и очински. Да су нам тако говорили данас бисмо били срећни и слободни, не би прегрмели ове несреће преко главе“, — узбуђује се други. „Никада више нећемо да чујемо политичаре. Овај народ од сада моћи ће да воде само прави његови синови, само они који кад их погледате у лице из душе им читате да раде за вас и жртвују се за вас“, — додаје трећи. Главно се коментаришу поједини пасуси Претседничког говора и један сељак каже: „Док нам је њега не бојим се за судбину Србије“.

В. М. Д.

ДЕМОКРАТСКИ ИЛИ АУТОРИТАТИВНИ СИСТЕМ

Ако посматрамо политичку историју народа наилазимо на раздобље, у којима поједини народи избијају изнад свих других народа и целом раздобљу дају своје обележје; не само да један народ долази тада до велике моћи и угледа, да огромно проширује своје границе и своју власт, не само да доприноси културна остварења која превазилазе све што други народи у исто време стварају, већ и у политичком погледу баш у том раздобљу тај народ налази свој сопствени политички систем. Могло би се чак рећи, да је баш то политичко уређење, својствено том народу, било предуслов за његово подизање и моћ.

Кадгод је дакле поједини народ успевао да нађе за себе и да се организује у таквом политичком систему који је најбоље одговарао његовој традицији и његовој политичкој историји, његовој националној особености, његовој националној психи и менталитету, кадгод је успевао да његов политички систем адекватно репродукује његове социолошке назоре, онда су ти традиционални, историски, психолошки и социолошки фактори изражени у синтези политичког система том народу омогућавали да невероватно развије национални и духовни и материјални потенцијал и да својој епоси наметне своју надмоћност.

С друге стране пак, победа једног политичког система у једном народу имала је најчешће за последицу да су и други народи тај политички систем после дужег или краћег времена усвајали. Ти системи позајмљени од других народа, баш зато што су били калуци у које се нису могли сместити други народи, већ је увек много штошта било пригњечено, или је ван калуца стрчало, баш тиме су омогућавали да мане тог система лакше дођу до изражаја, да дејствују ру-

шилачки и да често доведу чак и до катастрофа појединих народа и најчешће до одбацивања тих система. Тако Римска империја није могла дуго преживети хришћанско освајање. Тако је Немачка дошла до катастрофе под социјалном демократијом, и тако Русија ево већ 25 година крвари у марксизму који јој је стран и наметнут.

Све ово не вреди само за велике народе већ исто тако и за мале. Док је цео XIX и XX век испуњен многобројним ратовима и привредним и социјалним кризама већине великих и малих европских народа, дотле други мали народи, Данска, Швајцарска, Холандија, за то време показују невероватан успон и стабилност, као да су имунизирани за све оне буре које око њих бесне. У ствари и јесу. Ови мали народи израдили су своје својствене политичке системе који су тако савршено одговарали њиховим потребама да су могли остварити невероватна привредна благостања и социјално подизање.

Срби и демократија

Има доста људи код нас који тврде да је српски народ у својој основи демократски народ и да је то систем који му најбоље одговара. Једни ову тврдњу изричу наивно, јер не познају стварне чињенице. Други то покушавају да сугерирају из чисто навијачких намера. Ови последњи иду чак толико далеко да веле да је успон Србије у току XIX века и нарочито у XX веку био могућ само тако што је у Србији владао демократски систем. Најзад, има их који уверавају да би Србија најлакше изишла из своје катастрофе, ако би одмах после мира била уведена „права демократија“.

Сматрамо да ћемо најбоље одговорити на ово питање, ако се

држимо напред реченог, то јест ако испитамо нашу националну традицију и нашу политичку историју и ако у њима потражимо одговор и индиције за какав је политички систем српски народ, па онда те тако добивене закључке подвргнемо критици, социолошких схватања нашег народа.

У нашој великој ризници националне традиције примере за неку демократску настројеност нашег народа тешко да би могли наћи. То је све чист ауторитет јунака којег красе све врлине, и коме се дугује потпуна послушност.

С друге стране, има многих примера који показују колико српски народ осуђује све оно што би тај ауторитет могло рушити. Тако народ савршено осећа како великашке размирице руше потребан ауторитет и слабе српску моћ и због тога чак проклиње и душе великаша! А како цвили и заклиње велики мученик Кнез Лазар на косовској вечери великаше који треба да учествују у Косовској битци? И најзад, вековима народ проклиње Вука Бранковића што издаде на Косову јединство српског народа и честитога Кнеза.

Све то доказује јасно и убедљиво да се у нашој народној традицији налази изванредно схватање о вредности и важности чувања ауторитета и апсолутна осуда свега што ауторитет руши.

Колико наш народ правилно схвата вредност ауторитета најбоље се види по томе колико он цени уздизање наших великих краљева Немањинског до ба до светитеља. Да би могли остварити национално јединство српског народа у времену кад других политичких сретстава није било, наши велики државници и живе и раде као Божји изасланици на земљи, дижу манастире и калуђере се... посвећују

се дакле и народ их проглашава за светитеље. Најзад, наш велики просветитељ и један од највећих државника тога доба Св. Сава употребљава највећи део свога времена и рада на мирној завађене браће, на стварању слоге и јединствености српског народа.

Зар те толико познате чињенице не доказују да ни у нашој старој традицији, нити у политичкој историји нема ни трага о неком демократском расположењу нашег народа?

Узмимо само стварања наше државе у току XIX и XX века. Србија је заиста у току свој подизања била попрштите многих политичких борби, углавном борби за демократију. У демократском режиму пак ми смо стварно живели свега 9 година, од 1903—1912 године. Од 1912—1919 године били су ратови. Демократски режим од 1919—1929 пре је рушио оно што је ратовима изграђено, него што је ништа позитивно створено. Иако су људи од 1912—1919 године били демократе, они су врло мудро за време рата своје партиске борбе обустављали, владајући обично у политичким концентрацијама.

Али, и кад није била коалиција на власти, национално осећање код свих било је надмоћније над партиским интересима. Том националном осећању наноси се, несумњиво, велика увреда, кад се говори да је демократски систем српском народу донео његове тадање успехе. Национална свест и уздизање националних интереса изнад партиских то је оно што је донело успеха српском народу а не демократски систем.

Уосталом и у доба владавине демократског система и демократских политичара, — и то не само код нас већ то исто видимо и код других народа, — и сами демократски политичари у теш-

(Наставак на 9-ој страни)

ЦВЕТ НАЦИЈЕ

Ниједан народ није чист од моралног мутљага и олоша. Није то никада био. Нити, по самој природи ствари, може бити. На исту висину духа, морала и схватања не могу се попети сви људи. Бог је тако одредио и Он зна зашто је то тако. Ми не знамо и не улазимо у то. То је историска стварност и неотклониви садржај живота. И код нас и свагде у свету. У овим временима и у свим епохама.

Историју није носио, ни стварао колектив, гомила, маса. Она безоблична и поводљива маса која се опредељује према инстинкту, осећању и вештини онога ко је обманује. Маса није конструктор, него грађа историје.

Историју стварају, продубљују и њоме руководе они који се могу назвати **цвет човечанства**, у сваком поједином народу **цвет нације**. Они могу изнићи из разноврсног тла, стасати у разноврсним срединама: физичко порекло није услов да неко буде убројан у цвет нације. Духовни и морални квалитети су главни. Они делимично могу бити наследиство по рођењу, али главно, битно и одлучујуће је плод личног подвига. Ко не зна за лични подвиг, жртву и самозаборав не може се уздићи изнад обичног, свакидашњег, ситног и сујетног. Не може постати лик који ствара, инспирише и води историју.

Цвет нације, дакле, нису ни богати, ни племенити, ни силни, ни учени ако их у најинтимнијем делу бића не прожима свест о неотклоњивој нужди подвига и самоприношења на жртву. Онај «мали», «ситни» и «кротки» човек (за нас нема малих и великих људи, постоје само људи и они који то нису, а носе људски лик), који ишчезава у подвигу служења Отаџбини и незнан умире понет љубављу и вером у њу, скупоченији је немар историје од свих оних, који титуле велике носе, а гуше се у празном ништављу сујете. Јер по трагичном удесу живота на овим светлим и кротким жртвама дижу се често «величине», «имена», «силници» и богатуни.

Погледајте у нашу недавну прошлост, зар није било тако. Просили су они који су оставили делове тела на бојиштима славе. Благовали су, надимали се, изживљавали у свемоћи богатства и чарима до којих се долази помоћу њега, они, који су били позадина и по традицији и по унутарњем призиву. На гробовима, жртвама и крви хероја израђивао се свет ништара, бадаваџија, сплеткаша и коњукуриста, који су унижавали хероје и исмејавали њихове жртве. Ти слојеви су «водили политику». Били су зауларили све и свакога. Нарочито народ са којим су играли хазардну игру пропасти.

Својим отровом разарали су народно здравље; својим неморалом разривали су народни морал; својом поквареношћу разбијали су народно поштење; својом блазираношћу исмејавали су духовну чедност народа.

Упропастили су га, осрамотили и унизили потискујући безобзирно здраве, свесне и изворно националне људе. Шљам народа био је засенио и пригушио цвет нације.

У томе су органски узроци наше коби. Оне коби кроз коју смо упали у ово стање и оне која нас данас стеже, мори, спугала. Док најбољи из овог многострадалног народа, без знатног порекла и звучних титула, гину, приносе се на жртву и умиру, да би се разбудиле творачке снаге овог царског народа, дотле знатни, богати и угледни свиђају своје послове, попуњавају позачанике и домаће оставе, да би благовали у оштрим данима зиме која се примиче. Увучени у себе, скамењена срца и спаљених савести они као безумни богаташ из Еванђеља, говоре себи: «Душо, свега имаш изобилно. Једи, пи и уживај!»

Некада су многи ови људи имали претензија да буду сматрани **цветом нације**. Ми их данас оглашавамо за њену срамоту и коб. У овим, заиста судбинским, часовима кад се ради о опстанку српског народа ови се људи дезинтересују народном судбином на један начин, који поражавачки хладном безобзирношћу и моралним убожаштвом. Они се богате, интригирају, гове, зловине, сеју пометњу и миспе само на себе. Не супротстављају се оним деструктивним снагама, које хоће да овај народ баце у вртлог хаоса, нити се одупиру духу уништења, него га још распирују, потстичу и шире. Они су органи коби, која се окомила на српски народ. Њено ору-

ђе и њена војска, која се окомила на подвиг најсвеснијих.

Али нас то не чуди, не плаши и не спугава. Ми знамо истину, јасно видимо пут и непоколебљиво верујемо у себе и у Србију. Знамо да ни Србију наших предака није изграђивала маса, ни они који су бежали од одговорности и жртве, него они, који су стварности гледали у очи и мушки се хватали у коштац са њом. Ми то данас чинимо, одлучно, по призиву срца и по гласу савести.

Ми осећамо у себи **призив градитеља** и идемо за њим. Када гину наши другови, истински цвет нације, њихова нас жртва обавезује и потстиче на даље, још силније и неоодољивије, трудебништво. Видимо да сваки њихов гроб постаје гранитни темељ Србије, која долази. Осећамо да њихов дух и подвиг буди у нама снаге, које се не могу изрећи. И чујемо како нас опомињу, да их ни ставом, ни мишљу, ни одлучношћу не унизио. **Али и да не дозволимо, да се од њихових жртва наслађују недостојни, који су за њих, док су били живи, имали само презир и речи покуда. Нови живот треба да дође и нови дух да завлада. Али и ново мерило и нови суд.**

По вољи Судбине цвет овог народа гине на мртвој стражи народног опстанка. Ниже се гроб за гробом. Вене цвет за цветом. Али се не умањује број, не гаси дух, не малаксавају снаге. **Јер сви смо свесни, да историју стварају они, који су готови да умру за идеале народа и васкрс Србије.**

Над одром

У СПОМЕН ДРУГУ АЦИ ПАШИЋУ

Над одром Твојим упалих воштану свећу
И упих чемер бледих облака касни,
А Твоје патње никад заборавит' нећу,
Где уморна ока Твога, блуде погледи гасни...

Са побожним шумом црквена звона звоне,
А штуре магле милују брда гола.
Ко крвава рана сунце у мраку тоне,
Из очију мојих потичу сузе бола.

Престани лишће промуклим шумом да плачеш тугу!
Пусти ме, да над свежим болом витешких му рана
Испричам причу незнану и дугу.
У тихом миру умирућег дана.

А и ти, Земљо родна, на којој златни плодови зрију,
Благословено зрно Божје, насušним хлебом милиона,
Пonosна буди, јер Твоја недра крију
Последње земне остатке палог Легиона,

Са Твојим болом стапа се његов јаук
И сузе Ваше падаху у ноћ гробну.
А Вама, Роде, судбину Вашу злокобни паук
У паучину завејао своју, смртну и кобну.

Па ипак... и ако јече смртна звона
И у крви дрхте Ваше груди голе,
Ја чујем: у блештавом сјају Твога трона,
Певају они што гинући Те воле.

Ја видим где витешка младост подиже дворе
Наше древне славе што у греху паде,
Витезова мртвих, душе пламте, горе,
У путеве светле весницима Правде.

На тужном небу звезда се трне и гаси,
А врела земља опија ме мирисом висина.
Док сећањем мојим промичу минули часи
Спокојно почива витез, огрнут плаштом врлина.

РАСТКО СТАНИШИЋ, добровољац

Ариље, 23 августа 1943 године

Добровољци подижу цркву

Било је то средином маја: пред зградом основне школе, сада касарне 8 чете у селу Осаници, стајали су добровољци, постројени за јутарњу молитву. Домаћин чете, Јова Крагуљац, говорио је о раду на духовном препороду нашег народа. Његове речи, очинске и истините, парале су наше душе. И тог јутра одлучисмо да подигнемо цркву, на месту, за то још пре рата одређеном, преко пута школе.

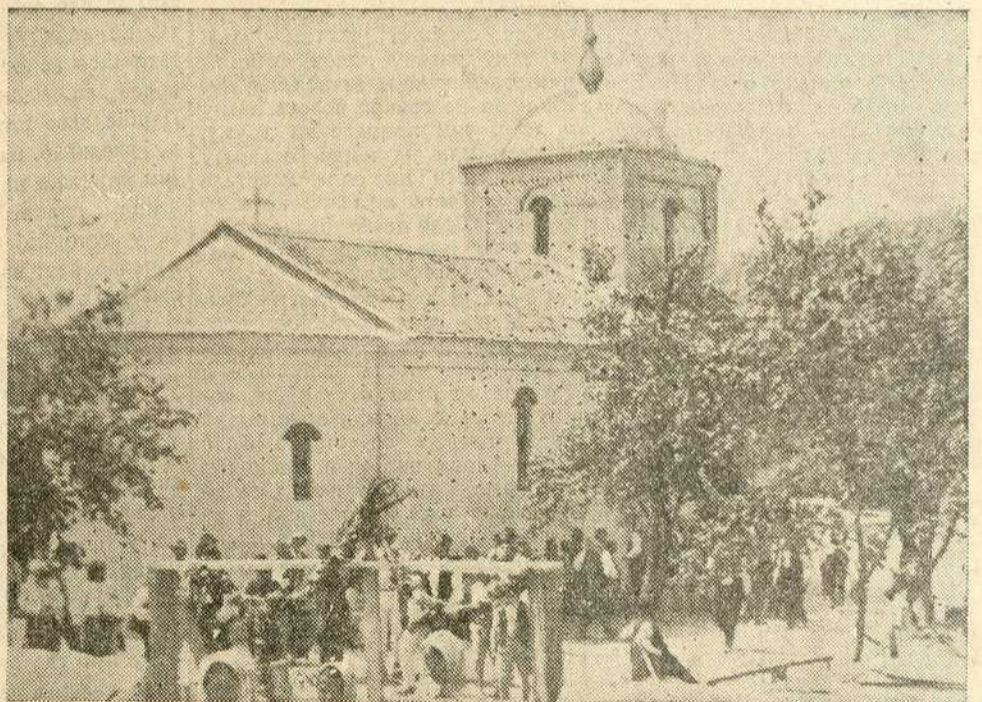
После доручка, већ су вредне руке замениле оружје пијучима и ашовима. Радило се неуморно, с пуном свешћу, да је то за добро овог напашеног народа.

После два дана освећен је камен темељца и радови су настављени. Под протеклом јулских дана, за два месеца, завршили смо главне радове. Чак је и унутрашњост добила свој изглед по стављањем иконостаса, који је радио један наш друг, уз помоћ једног младића из села.

Али при крају јула стиге наредба за покрет. Остависмо село, и цркву, да сељаци сами доврше још неке ситнице, с обећањем, да ћемо, ако Бог да, доћи за освећење које заказаше за Св. Илију.

Св. Илија. Јутарњу тишину Горњачке Клисуре узнемирује рад камиовског мотора: то један вод 8 чете, хита да на време стигне у село Осаницу, јер се данас освећује дело двомесечног рада и напора, црква Св. Тројице, готово најлепша у целој околини. Буково лишће трепери

Црква
»Св. Тројице«
у селу Осаници

помилвано првим сунчевим зрацима, као да поздравља српске добровољце.

Стигли смо, најзад. Сељаци, који су изгубили сваку наду да ћемо доћи, дочекаше нас дубоко ганути.

Ускоро се преко сивих стена и букових шума разлигоше звуци нових звона и огласише свети постојање једног новог Божјег храма. Свако „дан, дан“, допирало је до последњег кута на-

ше душе, улазило је у нашу срж и ми смо подрхтавали од среће и бескрајне радости, јер је то дело наших руку.

Сунце је полако корачало ка западу, када смо препуних срца, напуштати село. До нас су, као последњи поздрав, допирали звуци звона, чак до последње узвишнице са које се види село. И кад стигосмо до ње, још једном

се сви окретосмо и своје погледе упутисмо тамо доле, где смо оставили трагове свога градилиштва. Овај храм одузимао је сваки наш слободни час, његови су зидови оквашени нашим знојем и он је доказ, да целим својим бићем, мј, српски добровољци, припадамо само и једино својој земљи и народу.

Ал. Ловре

„Родољуби из шуме“, народ Крушевачког краја и његова истинска заштита

КРУШЕВАЦ ДАНАС...

Пре непуних месец дана, српским добровољцима који две године стоје непоколебљиво на бранику основних интереса српског народа, поверени су тешки и пуни одговорности задаци уништења одметничких банди на територији Крушевачког округа. У најкритичнијем тренутку, када су се патње и ужас поново надвигали над мирним селима и градским становништвом, када је безобзирна страна пропаганда усковитлала безумне плаћенике да започну серију убистава и других недела, требало је притећи у помоћ српском живљу и сигурном руком отстранити очај и беду.

Уочи доласка добровољаца у крушевачки крај, ситуација је била изванредно забрињавајућа. Од рушничких банди присталица Драже Михајловића, на чијем су челу стајали проблематични људи, лондонска пропаганда створила је себи слепо оруже. Као што је био случај са комунистичким нередом у 1941 години, када је требало, тобоже, олакшати ситуацију бољшевицима који је трпео уништавајуће ударце европских армија, и овом приликом радило се о хушкању српског народа на неразумне и самоубилачке поступке.

На челу банди постављени су људи сумњиве прошлости, најчешће алкохоличари, насилници, дефранданти и пустихаци. У односу на народ, бандитска пропаганда се претстављала под изглед привлачних фирмана, и за којих се редовно открива најгрубља лаж. Оно што је бандитско вођство нарочито одржавало, биле су серије обећања од стране енглеских агената. Од свега тога остварено је само мало. Бандитима окорелим у плачки и убиствима, било је ипак довољно да добију енглеску кошуљу, цокуле, муницију и, што је свакако било најважније, шаку златника, да би остали у најамништву, пошто им злочинства и једноставна издаја највиших народних интереса нису дозвољавали повратак у друштво, у коме су ред, рад и мир врховни принципи.

Под терором оваквих банди, које су се показале комунистичким шегртима по покушајима да истакну примамљиве пароле, као што је „борба за ослобођење“, „непокорена југословенска војска“ и др., положај становништва, поготову сеоског живља, није био нимало лак. На пример, проблем сопствене исхране, бандитско вођство је решавало врло једноставно. Сељаци су морали најбољу овцу, једино говече или тешком мукоту украњену свињу, да предаду наоружаним терористима. То још није било све, пошто се међу вођама налазило и доста људи са пробирачким прохтевима који су захтевали неизоставно да им се увек доноси гибанице, колачи, старо вино и друго. Отуда потиче и израз „гибаничари“ за дражиновске бандите, који је распрострањен по целој Србији и доста добро карактерише интимно мишљење сељака о овим надриослободнишима који су са успехом ослобађавали само сеоске торове и млекарнице од стокке и хране.

Али, поред отимачине хране, новца, одела, рубља и другог, пред бандитима је стајало као врховно начело: уништити сваког ко се речју или делом успротиви оваквом раду. Ту се није много испитивало, него је довољно било незапљескати на крају говора неког од пијаних вођа, па да човек буде ухаћен и проглашен за „незгодног елемента“. Главом је плаћао и бекство из банди сеоских домаћина и људи који су били присилно одведени.

Тако је, поред осталог, до последњег члана сатрвене породице једног истакнутог национали-

сте, кућа најпре опљачкана па затим спаљена и порушена до темеља. У другом случају, заклана је сеоска учитељица која се одупрла силециским прохтевима бандитског вође. Један велики број трговаца, чиновника и других ситних људи који су са неколико хиљада динара долазили из градова да набаве намирнице за породице, хватан је, плачкањ и мрцварен на најгрозније начине.

Дешавало се да услед нестанка оца породице, дође да га потражи жена, затим син или ћерка, па да сви буду редом опљачкани и побијени. Тек доцније, по оделима жртава које су плачкаши убрзо продавали по селима, могло се утврдити да је као „издајник“ или „сумњив“ настрадао неки честити трговац или сиромашни избеглица. Један бандитски вођа, иначе бивши подофицир, коме је село под терором морало саградити нову кућу, опљачкао је читав вагон жита које је било упућено за исхрану сиротиње у једном избегличком дому.

Од оваких недела, насилног одвођења, убистава, рушења и бесловенског извршења туђинских наредби, стање је постало за целокупно становништво све мање издржљивим. Тек што је преброшена комунистичка опасност, тек што је отпочео да се развија нормално рад по пољима, радионицама и градовима, а вет смрти и лелек српских мајки као сигуран знак тешког удеса, поново се све више надвијао над Крушевачким крајем.

После сваког новог недела, бандити су безобзирце бежали далеко, препуштајући невинно становништво да страда и губи животе. Страх, духовна пометња, најмучнија неизвесност од нових и тешких преступа бандита, створили су од Крушевачког краја прави катастроу у коме је све врло, као да се свет подземља био преселио и дошао да приреди тешка искушења целокупном становништву.

У психолошки најтежем тренутку, на територији Крушевачког округа појавили су се српски добровољци. Првим додирима са становништвом, видео се безумни ураган лажи и клевета који је потицао из бандитских кујни. Говорило се да добровољци пре свега уопште не говоре српским језиком, затим да вуку читаву колону сламом натоварених кола за паљење кућа, и да на сваког човека, жену и дете, чим приметите на друму, у кући или на њиви, отварају ватру. Нису ни овде изостале друге клевете и лажи, које су постале убрзо демантоване у сваком селу или граду где су боравили добровољци.

Отуда је долазило до необичних и до срца потресних призора приликом појаве добровољаца. Али, после скривања и бекства од куће и са њиве, после сусрета са физиономијама избезумљеним од страха, били смо сведоци наглог и скоро невероватног отржењења. Још до пре пола часа унезверени и уплашени сељаци, постали су одани пријатељи и искрени сарадници у борби против општеног зла, нарочито када су се уверили и својим очима колико је на безочности и измишљотинама заснована фама о добровољцима „убицама“ и „паликућама“.

Прве оружане борбе и први успеси добровољаца, још више су имали дејства на народ. Бандитски препаци завршавали су се увек на један исти начин: разбијањем и погибијом гапачаца у енглеским кошуљама и цокуљама. По четири добровољаца успевали су у најтежим ситуацијама да разбију и за дуго време избију из главе бубе више него десетоструко надмоћнијим нападачима. Ни систем куквич-

ких препада из засада, ни изненадни ноћни препаци нису бандитима доносили боље резултате.

Ношени једном мишљу, једном вером у победу и спас мајке Србије, јуначки добровољци имповали су старим сељацима-ратницима, утолико пре што су на другој страни били сведоци куквичства и бежаниске панике дражиновских „гибаничара“. Тако је кроз тамни вео лажи о добровољцима, кроз непоштедну и пожртвовану борбу, продрло дубоко поверење у истину која лебди изнад добровољачког оружја, у истину која је исписана на заставама и у срцу сваког добровољца. Из жртава и проливане крви изникла је свест о моћној подршци коју добровољци дају своме народу и о тачном гледању на догађаје, на подожај и борбу за будућност Србије.

Тада је наступио један тренутак, из кога се родио став нимало у рачуну енглеске пропаганде и дражиновских бандита. Од оних који су месецима цептали под терором бандита, од сељака и грађана којима је свака ноћ била непродавана и пуна ужасних стрепњи, створио се

чврст, јединствен и одлучан фронт. После првог олакшања, настаје дубоко процењивање сопствене стварности, тешкоћа и задатака. Потомци честитог кнеза као пробужени из тешког сна, увиђају да је неславно, нечасно и нејуначки дозволити да шака бандита доводи у опасност животе преко 200.000 становника.

На манифестационим зборовима изречене су оштре и ни најмање двосмислене речи осуде и не само то, него и чврсте одлучности да се свим средствима ступи у бескомпромисну борбу. Иза тмастих облака који су још пре месец дана притискивали крушевачки крај, засијали су први зраци златног, Божјег сунца. Из првих речи духовног исцелења и тачне оцене бандитских циљева, моралних квалитета и трагичних перспектива које припрема енглеска пропаганда, долазе све више и дела. Усталасана незадрживим налетом духовног открићења, омладина крушевачког краја не остаје више равнодушна према коцкарским покушајима шумских издајника.

У синовима села затреперио је осећај националног поноса и решености да се одреди својом

снагом судбина и читава будућност. Они се прихватају пушке и узимају учешћа у отстрањивању смртне опасности од својих домова и плодних долина. Национални револт једним неслућеним замахом обухвата све више крушевачки крај, убрзавајући заслужени завршетак плачкашко-издајничких банди Кесеровића, Гордића, Гарића и др.

Дух националног устанка против психопатолошких послушника туђинске пропаганде, дух српства, извио се као и пре неколико векова из царског Крушевца, уништавајући пред собом сваки покушај супротног стремљења, сваку илузију о склоностима српског народа да одигра улогу традиционалног црнца.

Кроз један месец дана, несобичним залагањем српских добровољаца, у крушевачком крају наступио је судбоносан преокрет, као доказ исполинске животне снаге српског народа. После дугог лутања и најодвратнијег служења енглеским интересима, народ овога краја устао је на ноге и определио своју судбину за најактивније учешће у борби за једну бољу Србију.

Лазар М. Чолић

ПОГРЕБ СРПСКОГ ДОБРОВОЉЦА

Распарана земља очекује да прими у своје наручје мртвог јунака. Оштри пијучи и ашови начинили су дубоку рану земљи, да би јој доцније, уместо мелемом, испунили рану телом мртвог хероја. Зјапи отворена рака и чека...

А дотле пред капелом на гробљу, окружен милим и драгим, почива мртви херој на лафету. Лагано ромиња киша, а ветар са оголелих панонских страна развејава пантљике на венцима мртвом хероју. Понеки тихи уздах се вине у небо, јецај мајке за сином, или сестре за младим братом.

Пред нама лежи на лафету наш друг и брат, наша нада, херој нових дана који долазе. Зашто је пао овај јунак што лежи ту, на лафету? Зашто? Пао је зато што је отаџбину и истину волео више него свој живот. Пао је зато што је своме народу указивао на једини пут којим се може ићи, а то је пут истине и правде. Пао је зато што је у суморној ноћи у којој се налазио наш народ, имао смелости да запали бакљу светлости и истине. Пао је зато што је хтео да буде Србин, а не туђински плаћеник и измећар.

Погинуо је од руке заблуделог брата. Погинуо је млад, пун снаге и полета. Погинуо је, а да није осетио плодове своје жртве. А пошао је у борбу без икаквих услова, пошао је да допринесе свој обол отаџбини. Несрећни рат који је учинио да изгубимо све оно за што су стотине хиљада наших предака положили своје животе, није га поколебао. Тренутна слабост нашег народа само се позитивно одразила у његовој души. Осетио је одмах да се само херојством и мучеништвом, жртвама, може спасти наш народ од пропасти.

И борба је отпочела. Борба дуга, мучна и крвава. Било је у прво време тренутака када је изгледало да су све жртве и на-

пори узалудни, да нема излаза из понора у који је наш народ упао несрећном политиком оних који су га водили, па ипак, он се није поколебао. Остао је доследан ономе за што се борио. Остао је доследан идеји у којој је одгојен и оспособљен за хероја.

Мучна је историја српског добровољца, који, пошто је дао за отаџбину оно што му је било најдрагоценије — свој живот, лежи мртав на лафету. Презрен од оних којима је чувао живот и имање, жигосан од оних за које је све жртвовао, блаћен од оних који ништа не могу да даду за добро отаџбине, мртав добровољац смирено почива, јер је он свој дуг одужио. А хоће ли га и ти, који се каменом бацаху на њега, извршити, то се њега није тицало.

Тако је он непосредно иза катастрофе коју је доживело Смедерево оставио кућу и пошао да спасава и помаже. Данима је он са својим друговима голим рукама вадио из рушевина своју мртву браћу. Без одмора, без предаха, израњавањених руку откопавали су они рушевине Смедерева. Прве линије и контуре новог града, што се подиже на рушевинама старог, дали су они.

И кад црвени ветар запламса кроз села и градове, преко брегова и долина, кроз кланце и клисуре, преко њива и ливада, кроз шуме и лугове наше отаџбине, оставише они изградњу Смедерева, па се латише оружја. И он је био увек међу осталима. Увек први, међу првима, проносио је истину широм наше отаџбине. Ненавикли на тежину напора које су свакодневно морали да подносе, они су их само чврстином идеје за којом су пошли, успевали да поднесу. Дух којим су они задојени давао им је неслућене снаге. Временом су огулгали на физичке и психичке недаће. Постали су див-јунаци,

хероји. Многи падоше од њих. Неки пре, неки доцније.

Данас лежи он ту, на одру, окружен сузама и молитвом. Један беоцуг снажног добровољачког ланца скршен је. Али ланац није уништен. Остао је ланац снажан као и пре, јер жртва поју је он поднео, дала је резултате. На место једног беоцуга ступају десетине нових...

Последњи акорди тужне мелодије „Вјечнаја памјат“ тихо нестају у ромињању кише. Опело је завршено. Још само се лагани млаз руменог вина прелева преко ковчега и пада на жедну земљу.

Поворка ка вечној кући скоро се креће. Око лафета стражари у пуној ратној спреми одају пошту. А мало даље од лафета другови и другарице носе у рукама цвеће као девери и деверуше младожењи. Музика тихо свира, а погреб се ближи све више гробу.

Још један опроштај кажи му, друже, код вечне куће, а онда нека мајка земља прими у наручје сина. И друг почиње са опроштајем. Сузе од жалости капљу му низ младо лице. Гомила јеца. А мајка мртвог добровољца, мајка јунака, тихо плаче. Не, она хоће да буде јак, јер је родила хероја. Она га је свесно дала другој мајци, — Србији...

И затим ковчег се предаје у руке гробара. Лагано се спушта ковчег у раку. А затим, бајимо грумен земље на ковчег другу. И док гробари засипају пуним ашовима земље вечиту кућу погинулог, другови му певају јуначку посмртну песму: „Ви мртви нисте, о, друзи, мили“... Тихо се уздижу звуци песме у оловно небо. Извијају се из стегнутих срца, из згрчених вилица. Хтео је да му другови уместо суза и ридања, које се не смеју за јунаком лити, отпевају јуначку песму.

Ј. Лабе

ДОГАЂАЈИ НА РАТИШТИМА

У ПЕТОЈ ГОДИНИ РАТА

Садашњи рат састоји се од четири рата: на Истоку, на Западу, у Источној Азији и у области међународне политике.

Ушли смо у пету годину великих борби. Уместо је да разгледамо ситуацију на та четири ратишта, како бисмо могли да проценимо шансе супарника.

На Источном ратишту воде се борбе каквих још није било у историји човечанства. Никад није било нагомилано толико милиона војника и толико материјала. Никад још није било да се битке воде са таквом жестином и са таквом дуготрајношћу. То је рат који нису могли замислити ни аутори ратно-авантуристичких романа, јер нико није могао претпоставити да ће се гомилати снага хиљаде Штука и

борбених авиона и да ће таква војска из ваздуха концентрисано напасти на једну огромну војску од тенкова. Таквих „ситних“ детаља борбе на Истоку можемо да наведемо на стотине. Борба на Истоку је феноменална по својој жестини.

Већ се неколико пута чинило да је снага Совјетске Уније на измаку, али то је било погрешно. После сваке перiode слабости Совјетска Унија опет је бацала на фронт огромну количину војске и ратног материјала, и опет је показала снагу. Ово је било могуће само зато што совјетска власт не зна граница оптерећења свог народа. У фабрикама раде деца од 12 година (и то пуно радно време), као и жене до најстаријих година. И жене раде као рудокопи. Жене су мобилисане у војску и служе и у противавионској артиљерији у активним дивизијама. А старци до 60 година морају да служе у армији, а на бојиште иду дечаци од 16 година или мушкарци од 55. Гладни, изнемогли људи раде за индустрију, и тешка невиђена мука совјетског становништва претвара се под кнутом комесара у ратни материјал.

Али има краја и томе. Баш сада на завршетку четврте године рата Совјети су увидели да не могу више издржати напрезања рата. И зато траже да се најхитније створи „други фронт“, који би одвукао најмање 80 немачких дивизија са Истока на Запад. Недолазак Стаљинових изасланика у Квебек и многе друге совјетске демонстрације, доказују да је Москва постала нервозна зато што види немогућност даљег вођења рата у досадашњем темпу.

Према томе, на Источном ратишту постигнут је огроман стратешки успех Европе: непријатељ је присиљен да посумња у своје снаге. Ко је у рату посумњао у себе, тај је пропао.

На Источном фронту ситуација је повољна за Европу, јер војска Европе стоји у неокрњеној снази, а непријатељ Европе осећа да нема више потребне снаге. То је чињеница која претскажује даљи ток развоја рата на Источном фронту.

Рат на Западу састоји се од три компоненте: инвазијске опе-

рације, ваздухопловне и поморско-блокадне. Што се тиче инвазије, искуство четврте године рата доказује да је инвазија веома тешка ствар и уз то још и скупа. Губици Британоамериканца у северо-афричкој акцији, у нантеларској, а нарочито у сицилијанској, сведоче о огромној противинвазионој снази Европе и о slabим шансама коалиције у погледу инвазије.

Нико не може порицати да се коалициона оружана снага може искрцати на једном или на неколико места у Европи. Али то искрцавање и даље акције коштаће коалицију више него што могу поднети прилично слаби живци британоамеричких народа, недовољно пожртвованих у погледу ратних напрезања.

Ваздушне акције против Европе створиле су нашем континенту једну мучну ситуацију, јер се види да непријатељ циља не против једне или друге политичке силе, већ против европске културе. Али баш ово сазнање допринело је повећању отпорности европских народа против аеротероризма. И зато ваздушна борба против Европе престала је да буде чак и у очима Британоамериканца средство за постизавање победе.

Морална отпорност Европе против тог терора расте упоредо са порастом и физичке отпорности. Непријатељ губи све више и више својих бомбардера, а што је најважније, Немачка се спрема за један одговор на ваздушни терор, одговор који ће бити заједно и одмазда и велика стратешка операција ради смањења непријатељског ратног потенцијала.

Трећи компонент рата на Западу — блокада, или боље речено узајамна блокада, и даље остаје борбено средство које служи боље Европи него непријатељима Европе. Европа се у четвртој години рата још боље прилагодила приликама створеним изостанком прекоокеанског саобраћаја. А с друге стране немачке и италијанске поморске снаге повећале су своју делатност на морима и тиме су појачале блокаду Британије, као и путева за подвоз према коалиционим бојиштима.

У поморском рату коалиција није могла да побољша своју ситуацију у току четврте године рата и улази у пету годину са осећајем да ће поморски рат постати још тежи. Нема сумње да Немачка спрема још многа тешка изненађења за бивше господаре океана и зато поморски сектор рата остаће и даље такорећи дефицитан сектор за Британоамериканце.

Дакле, коалиција улази у пету годину рата са нимало ружичастим изгледима за развој ситуације на Западном ратишту, које се протеже са европског континента све до источне обале Америке.

Западна обала Америке није била до сада попрштена неких већих операција, ако не рачунамо оне јако конфузне за Американце борбе на Алеутима. Скоро кроз целу годину рата они

су повраћали два острва која се налазе у непосредној близини њиховог копна, а на огромном отстојању од јапанских база.

Тромост америчке стратегије испољила се у још већој мери у операцијама на југозападном Пацифику, где су Американци доживели једно горко разочарење пошто је њихова велика офанзива уместо да буде „нон стоп офанзива“ постала „стоп офанзива“. Мек Артур добија километре територије малих острва, а губи десетине ратних бродова. Код такве трампе Америка ће морати да ратује још деценијама, док би дошла до таквих зона које ће Јапан стварно бранити уз залагање својих главних снага.

Источно-азијско ратиште је било у току четврте године рата прилично пасивно зато што Американци и Енглези, а такође и чунгишки Кинези немају снаге за напад. С друге стране, Јапанци искоришћавају време ради конструисања великог азијског простора као политичког тела и као привредне базе. Ова награда огромног политичко-привредног система повећава могућности Јапана и зато се може тврдити да ће Јапан у пету годину рата бити много јачи а по свој прилици и активнији него до сада. Чињеница да се формира армија Индуса говори о томе да Јапан припрема офанзивне операције на азијском копну.

Дакле, и на трећем ратишту Тројни пакт има одличних изгледа, док његови противници неће моћи учинити више него што су учинили у четвртој години. А нису учинили скоро ништа.

Најзад, да пређемо на четврто ратиште. То је борба у области међународне политике. У четвртој години рата дошло је само до једне чињенице која би се могла тумачити као неповољна по Тројни пакт. То је отступање Мусолинија. Али после првих дана запрепаштења целог света, ствари су постављене на своје место и онда је постало јасно да нефашистичка Италија наставља рат фашистичке Италије.

Међутим, на другој страни има много више знакова политичке несигурности. Таквих знакова који стварају образложени оптимизам у редовима Тројног пакта.

Бескрајно охоло политика Сједињених америчких држава и бескрајно цинички захтеви Совјета уперени су не само против појединих народа разних континената, а нарочито Европе, већ и против Велике Британије која страхује за своје зоне утицаја, за своје поседе, па чак и за свој опстанак. Британија попушта, предаје Европу болшевицима, препушта Американцима да господаре гдегод хоће, али Британија улази у пету годину рата без и најмањих нада да ће се рат добро за њу свршити, чак и у случају да се он добро заврши за коалицију.

М. Војновић

НАРОДИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМИ

(Наставак са 6-те стране)
ким ратним временима напуштају у великој мери демократске методе и пребегавају методама ауторитативног система. Зар то није само по себи најбољи доказ колико је демократија неспособна, како су њене методе гломазне и како је то један систем добар да руши и квари, а не и да подиже и ствара?

Да је то заиста тако најбоље доказује и наша историја последњих 130 година. Да ли би се уопште могли и замислити Карађорђе и Милош како почињу борбу за ослобођење Србије демократским методама: изборима, гласањима, политичком борбом? Карађорђе и Милош стварали су српску државу ауторитативним методама и често пута у борби против својих политичких супарника морали су иступати врло радикално, али ми им данас то не можемо замерити, јер, да су поступали демократски, питање је да ли би било Србије уопште.

Исто тако и демократски покушаји за владе њихових династија нису много користили већ су само штетили стварању српске државе. Уосталом, ти демократски покушаји нису ни долазили као резултат унутрашњих потреба српског народа, већ су само били тежња за имитирањем демократских установа које су се стварале на западу.

Чињенице да је српски народ у својој далекој прошлости своје краљеве прогласио за свеце, и да је доцније, при обнављању своје нове државе, своје сељацима равне себи, признао за вође и кнезове и од њих створио своје династије, као и она народна реч за Пашића: „зна Баја шта ради!“ реч која је постала у доба најтежих партијских борби и међусобних сумњичења, те чињенице кажују непобитно и јасно да наш народ цени ауторитет изнад свега, да га управо поштује као светитељство, да уме да из своје скромне средине створи и подигне ауторитете до краљевске висине, и да својим здравим инстинктом зна коме ће да повери своје пуно поверење не збуњујући се ни мало партијанством.

У исто време, баш те три чињенице указују и на пут како се долази до тог народног признања: то је високи етички пут, то је служење националним интересима до самопрегоревања. Српски народ хоће да призна ауторитет. Пристаје да се над њим ауторитативно влада, али

онда кад своју судбину предаје у руке једном човеку тражи од тога човека да је светац по моралу, да уме да влада и да зна шта ради и у најтежој ситуацији. Ето дакле чему нас учи наша традиција и наша политичка историја.

Социолошка предиспозиција српског народа

Извесни наши људи веле да наш народ не може бити за ауторитативни систем, јер он не воли дисциплину и ред, сувише је индивидуалистички одгојен, нема дакле ни психичке настројености нити социолошких предиспозиција за један такав систем.

У ствари и овакав закључак почива на сасвим површном посматрању. Истина је да су демократија и политиканерство оставили за собом велику пустош. Али та пустош је више површинска него ли дубинска. Уосталом, она није специфично наша већ је светског карактера.

Социолошки основ пак нашег народа је домаћинство. Домаћин, то је ауторитативни систем у основној социолошкој јединици, у породици, у задрузи. Толико смо рушили тај појам, толико смо фукарили свој народ, па ипак, домаћин је њему остао узор. Домаћина красе све врлине. Појам домаћина усредсређује у себи све оно што народ сматра за лепо, честито, узвишено, паметно; то је и част и карактер и воља и љубав и поштење и знање; то је персонификација ауторитета једног друштва које је живело вековима у страшним приликама чувајући у својој патријархалности све врлине које су га чиниле народом своје врсте.

Једно друштво у којем влада такав узвишен појам као што је појам домаћина, један народ чију су прву државу стварали свеци, зар тај народ може бити за демократију која нивелира и изједначаје све људе? Или зар не би значило срозати тај народ на фукару кад би му болшевици убацили свако светитељство и сваку веру у Бога, и кад би од његовог домаћина створили бездомног пролетера?

Ти домаћини, то је наша друштвена елита, то домаћинство је наша социолошка предиспозиција за ауторитативни режим. Сасвим правилно је схватио генерал Недић, прогласив домаћинство за основу и највишу вредност нашег будућег друштва и државе.

Дамњан Ковачевић

Оглас рег. С. Бр. 9003 од 1-6-1943

ДР М. СПАЛАЈКОВИЋ

ВУКОВ ГЕНИЈЕ

Од пресудног значаја за обнављање културе у ослобођеној Србији почетком двадесетог века била су два великана, од којих један обележава потпун идејни препород — ренесанс — српске књиге, у којој дотадашња средњовековна источњачка догматичност коначно уступа место модерној западњачкој класичности, а други претвара народни језик у књижевни и тиме удара вечни темељ **правој српској књижевности**. То су били Доситеј Обрадовић и Вук Караџић. По њиховом културном значају као и њиховим личним особинама, разлика између њих двојице од прилике је иста као између педагога и реформатора, талента и генија, Платона и Аристотела. Очевидно, овде је реч о Доситеју и Вуку са националног а о Платону и Аристотелу са општечовечанског гледишта. Мисаона узрочна веза између њих четворице је невидљива али је несумњива. Заједнички духовни отац све четворице био је Сократ. Платон је био Сократов ученик, Аристотел — Платонов, Доситеј — Платонов и Аристотелов, а Вук — Доситејев.

Погрешно би било поредити Доситеја с Епикуром, као што су то радили — у најбољој намери — понеки историчари наше књижевности. По духовном сродству Доситеј је најближи Платону. Само је његов идеализам чисто практичан, а нимало доктринаран. Платонова наука о **Идејама** издиже се тако високо да губи везу са стварношћу. То је Платону, са правом, замерио Аристотел, тај строги реалист, на кога нас толико потсећа — и по својим научним тежњама и по својим радним годинама — наш самоуки Вук, и ако је био без класичног образовања. Платонова депа спадају у високу књижевност где се филозофија утелотворује — и помрачује — у миту и метафори. Аристотел, уместо да обогаћује књижевност утаначеним лирским и драмским терминима, утврђује научну и филозофску терминологију која и дан данас вреди. Он је, без сумње, највећи научни и филозофски геније древности. Њега су с правом назвали оцем природних наука, али он толико исто — ако не и много више — заслужује и назив оца логике и метафизике. Вук, као и Аристотел, сав је реалист, и то у модерном смислу речи. Доситеј је на пола пута између идеализма и реализма, он је у средини између Платона и Аристотела, он је модерни рационалист са класичним образовањем.

И по свом карактеру и по својим моралним и политичким схватањима, Доситеј је понајвише сродан с Платоном. По својој природној скромности, он је од малена навикнут да о себи мисли «ниско и смирено», а живот и искуство су га научили да према другима буде благ и човекољубив. Он је много путовао и искусио. За ведрину своје филозофије, која скоро потсећа на епикурејски оптимизам, он је више обвезан стварним радостима плодног живота него апстрактним појмовима неплодног умовања. Човек има душу, али има и тело. Људе треба непрестано просвећивати. Као некад Платон у Атини, тако и Доситеј (1753) оснива у Цариграду «Антонијадску Академију», и у њој сам предаје филозофију, теологију, математику и физику. Он не истражује нове научне законе, не решава метафизичке проблеме, он се задовољава утврђеним идејама тадашњег рационализма, које ће доцније преносити у Србију и примењивати на живот српског народа. Он је по природи даровит педагог и сам за себе каже: «Словесни будући, имам богодану и триродну власт другима мисли моје приобшчавати, и што сам добро и паметно од други чуо и научио другоме казивајем». Сократ је његов идеал. «Морализирање и резонирање» је његов позив. Наука му служи само као средство у служби етике, да би могао «познати какви су људи, из којих узрока бивају такви или дру-

гојачи; какви би ваљали да су и през којима средства могли би такви постати». Доситеј је свестан своје мисије међу људима и највећа му је жеља да посвети свој живот својој «предрагој нацији», дајући јој «савете здравога разума», јер: «Чудна је ствар, Серафиме мој, слободно мислити и сврх сваке вешчи расуждавати и говорити!»

Нарочито је карактеристична потпуна сагласност између Доситеја и Платона у области политичке мисли. У очима и једног и другог, политички идеал би био остварен, кад би државама управљали филозофи. Доситеј је доживео да види остварен Платонов сан у Русији, Пруској, Аустрији, Шведској. Истина, у тим земљама просвећеног апсолутизма, филозофи нису постали владоци него су владоци постали филозофи. И све до француске револуције, кад је псевдокласични рационализам — или боље рећи, филозофски романтизам осамнаестог века — прогла-

Вук Караџић
(Архив: С. Н.)

сио републикански облик владавине као најсавршенији, просвећени европски монарси одржавали су најприсније интелектуалне везе са филозофима. У слављењу тих аутократа љубитеља филозофије, Доситеј није изостајао иза Волтера. «Један просвештен владар милионе људи просвештава, прославља и на пут добродетељи и благополучија поставља». Слобода је главни извор опасности за демократски облик владавине; она омогућава корупцију и претвара демократију у демагогију. «Где је највећа слобода, ту је најгоре смущеније, јер је слобода без мудрих закона и правленија дивја и зверска. Варвари варваре и неучени неучене никад нису у добар поредак довели и поставили; оће се просвештен владатељ и силни законици».

*

Вук је много дуговао Доситеју, али га није марио. Исти је однос био између Аристотела и Платона, и може се рећи, из истих психолошких разлога. Аристотел је жучно критиковао свога учитеља Платона, као Вук Доситеја, и време је показало да су оба критичара имали право. *Amicus Plato, sed magis amica veritas*. Дакле, пријатељство је раскинуто због сукоба у схватању истине. Аристотел је имао здраво гледиште. Док је Платон увек жртвовао општим појмовима и апстрактним дефиницијама стварне чињенице, Аристотел је упорно проповедао да се треба вратити стварности, и претпостављао је конкретно универзалном, човека од костију и меса човеку онаквом каква је замишљен у Платоновој Републици. Нешто слично се десило и између Вука и Доситеја. Они су се слагали као рогови у врећи. Доситеј —

инокосни калуђер, вечна луталица, коме је најслађе уживање прибирати већ потпуно зреле плодове са туђих обрађених и богатих њива; Вук — дете из сељачке задруге, тип српског домаћина, који с нежном љубоморношћу окопава тек изникли кукуруз на својој запарложеној и скромној њивици.

Доситејева велика амбиција је научити Србе «словесној, разумној и слободној љубави ко истини», а сва истина је у западњачком рационализму, ради које треба водити борбу против «старих, плесивих и зарђатих обичаја». У народним обичајима Доситеј види доказ наше заосталости, и устаје против њих. Доситеј је модернист и космополит, док је Вук расни човек, сав Србин, са свима специфичним обележјима свога народа. За Доситеја има вредности, као и за Платона, само оно што је партикуларно, стварно, јер је оно прво само фикција, док је ово друго живот, човек, народ. Можда, без универзалног нема науке уопште, али без конкретног не може се замислити икаква наука о животу. Вук је имао јасну и тачну интуицију. Он је нагонски осећао да је живот врело филозофије, а не филозофија врело живота. Већ у народној поезији запазио је он неисцрпни извор мудрости, етике и естетике. Дубоко љубећи и високо ценећи свој народ, он је скупљао народне умотворине с уверењем да то народно благо најбоље изражава народну душу.

Вук је веровао у општу вредност српске културе, у њену прошлост и будућност. У тој вери су га потпуно учврстили странци. Доситеј, поред свега свог лутања по свету, није имао среће да сретне такве странце. Истина, Доситеј је путовао по Европи у другој половини осамнаестог века и сазнао за Русоа, Волтера и Дидроа, а Вук у првој половини деветнаестог века и упознао се са Хердером, Гетеом и Гримом.

Чудновата је заблуда која проистиче из погрешног тумачења идејних покрета и њиховог уобличавања у речима. Оно што се за време Доситеја звало рационализмом у суштини је претстављало прави романтизам, па чак и неку врсту мистичног авантуризма, док је доба Вукових напора означавало реализам у пуном јеку и пуној супротности са романтичним сањаријама Жан-Жака Русоа. У идејним струјама Србије деветнаестог века разум је потпуно победио тек са појавом Вука. И нама је данас потпуно разумљива срица Вукова на Доситеја који је, својим некритичним рационализмом, показао «да је сасвим различно, знати о послу лијепо говорити и знати га добро и паметно радити». То мишљење Вуково потврђује и Његош, у свом писму кнезу Милошу (1837), кад каже: «Ја бих Доситеја почитовао да је умрио свој дар душевни обратити у корист нашега народа, али га обратити није умрио... није видео у што се содржи срећа народа, што ли му може причинити несрећу...» Његошев је суд још оштрији од тих наведених речи.

Време је такође потврдило Вукову оцену о Доситеју, сасвим обратно ономе што су од «зуба времена» очекивали извесни — погрешно слободоумни — историчари српске књижевности. Један од њих, који би — да је био међу живима — јамачно највише пљескао пучу од 27 марта 1941, написао је:

«И данас српски духови деле се на два велика дела: на оне којима је родоначелник и духовни отац Доситеј Обрадовић, са његовим реалистичким, рационалистичким и западњачким дејама, и на оне којима је родоначелник Вук Караџић, са његовим романтичким и уско националистичким идејама. Данас, после више од једнога века, како је Доситеј пустио у народ своје здраве идеје, он нам изгледа много ближи и модернији и тачнији од Вука Караџића. Садашњост и стварност дају му

све више за право, и он изгледа један од оних срећних писаца који су са висине своје слободне мисли назрели истину, и који задржавају вечиту младост истине».

Ми не можемо улазити у дубљу анализу таквих појава као ни психолошких разлика (у менталитету и карактеру) између Вука и Доситеја. Међутим, та би анализа била веома поучна, нарочито с обзиром на садашњицу, за објашњење многих чудноватих момената у развоју наше интелигенције од њеног прво додира са западном културом па до данас.

*

Мудрост није у мртвој формули филозофских апстракција, него је у живој форми људског генија. Оно што нас највише интересује код сваког великог филозофа, то је човек, а не метафизички систем. Без сумње, било је и таквих филозофа који су имали и сувише много знања а врло мало здравога смисла. Таквих је примера било и међу старим Грцима. Академске празне и бескрајне препирке толико су љутиле Адаманта да је он узео на зуб филозофе и једном приликом јетко приметио Платону, да су филозофи или глупаци или шерети који би, као државни управљачи, били неспособни или себични или једно и друго. Они, који у младости зучавају филозофију и после се баве њом целог живота, постану већином чудновати ако не и скроз досадни људи, док други имају ту ману што су за друштво потпуно некорисни. То би се могло рећи и за неке модерне филозофе.

Под филозофијом Аристотел је разумевао културну стваралачку делатност, примену мудрости на конкретне потребе и појаве у животу, а не сувопарну метафизику без полета и практичног утицаја. Аристотел је човек који је најмање личио на универзитетске професорске филозофије, било са наочарима било без наочара. Кад нам геније говори, ми осећамо, као далеку успомену из ране младости, да се и у нама некад слична мисао јављала, само нисмо смели нити умели да је уобличимо. У сваком од нас има понешто од искуства великих људи, само не и сва тајна и сав значај њихових доживљаја. Ми нисмо, као они, осећали доминантне тоно-

Доситеј Обрадовић
Архив С. Н.

ве стварности која је куљала свуда око нас. Геније чује и распознаје те тонове. Геније зна шта је Питагора хтео да каже, кад је на филозофију гледао као на музику која допире до нас из далеких сфера васионе.

У Вуку је оличен здрав народни геније и једра народна памет, геније и памет свих оних појединаца који су стварали народни језик, народне обичаје и умотворине. У Вуку су усредсређени сви полети народне душе, уједињена сва стремљења народнога духа, здружене све особине на-

садашњих сељачких оснивача српске државе. Вуков лични геније је оваплоћена синтеза српског колективног генија. После Светог Саве српски народ није имао генијалнијег човека од Вука. Управо, и један и други претстављају у српској историји два духовна стуба српске државе у два разна раздобља: Свети Сава је поставио духовне темеље средњовековне Србије, а Вук — обновљене Србије. Ето, у томе је величина Вуковог генија.

Геније се рађа. У Вуку је геније кога природа вековима ствара да би се једног дана појавио у одређеном часу. У Вуку је инкарнација свих оних генијалних српских појединаца који су у току народног живота певали народне песме, измислили народне приповетке, саставили народне пословице и мудре изреке. Вук их је прикупио, али се има осећање као да их је он сам створио, као да је он сам — почев од азбуке — сковао све оне речи које су, као ћелице у живом организму, повезане речником, граматиком и синтаксом у свежа и снажна ткива потпуно организованог књижевног језика. И заиста, језик, умотворине, обичаји, све је то само грађа за уметника, научника и филозофа; али оно што он у њих уноси, она целина коју он од њих ствара, то је његово лично дело. Тако је и са свом оном грађом коју је Вук прикупио. Он је у њу унео себе самог, себе целог, тако да сав духовни живот српског народа изгледа Вуково дело. То нарочито вреди за нашу нову књижевност, поред свих заслуга Доситејевих. На Вука би се могла применити анегдота о Волтеру који је, пред смрт, на једној седници француске академије замолио да се њему повери израда целог првог одељка академијиног речника под словом А. »Господо, рекао је Волтер на крају седнице, хвала вам у име азбуке«, на што му је председник одговорио: »А ми Вам захваљујемо у име књижевности«.

Зар Гете не каже, кад говори о оригиналности, да смо ми сви у ствари »колективна бића«. Чак ни највећи геније не би далеко отишао, кад би за све имао само себи да захвали. Али то не схватају многи веома ваљани људи и, сањајући о

оригиналности, проведу пола живота у лутању по мраку. Сви ми морамо примати и учити како од оних који су били пре нас, тако и од оних који су поред нас. »Истина је, наставља Гете, да сам ја у свом дугом животу урадио и створио понешто добро, чиме бих се свакојак могао поносити. Али, поштено говорећи, шта сам ја имао властито свога, осим способности и наклоности да видим и чујем, да разликујем и одаберем, и оно што сам видео и чуо да оживим и са извесном вештином поново да предам... Ја нисам имао ништа више да радим већ да присвојим и пожањем оно што су други за мене посеја-

Аристотел

Архив С. Н.

ли. Да ли неке нешто вади из себе или то извлачи од других, све је то у ствари глупост... Главна ствар је воља, вештина и истрајност; све је друго без значаја.

Српски народ, као самоук, певао је оне дивне јуначке песме, саставио оне занимљиве приче, поучне пословице и мудре речи. Вук, тако исто самоук као и народ, скупљајући све те народне творевине,

утопио се духовно сав у њих, стопио се органиски са њима. Оне су постале његова природна својина.

*

Вук је најзрелији плод здравог народног разума у свима областима духовног живота. Свака његова мисао, свака његова реченица, израз је трајне и увек свеже мудрости. Вук је волео само истину и само се њоме напајао. Она му није донела богатство, али му је пружила слободу. Сва Вукова душа је прожета честитошћу, племенитошћу и мудрошћу. Вук се није бавио скупљањем српског фолклора, као што херборист скупља траве. Вук је понајпре мислилац и уметник. Вук је најгенијалнији српски филозоф. Бити филозоф не значи имати оригиналне погледе на свет нити проналазити неке нове метафизичке принципе; довољно је волети мудрост и, по њеним начелима, живети простим, независним и великодушним животом. Вук се одликовао мудрошћу, и све остале његове заслуге дошле су као њене природне последице.

Наш народ не мари за разметљивост; он воли скромност и уздржаност. Он нарочито цени умну скромност која је први знак мудрости. Њоме се увек одликују — можда не сви професори филозофије — али јамачно сви прави филозофи.

Велики филозофски мислиоци — Паскал, Декарт, Лајбниц, Њутн, Кант — не вређају никад ничије осећаје, а нарочито опште човечанске осећаје. Говорећи о Богу, они се никад не хвалишу да им је он непотребан. На супрот њима, понеки филозофи, у безграничној нескромности своје претензиозне и варљиве учености, пружају нам само доказ своје дијалектичке оштроумности, али не и здравог реалног смисла, а још мање оне народне, у пуном смислу, сократске мудрости — да оно што најпоузданије знамо, то је да ништа не знамо. Ти сујетни људи замишљају да је истина њима, и само њима, позната. Они сами себе стављају изнад осталих људи. Њихова таштина избија и у речима и у делима. Међутим, *propria laus sordet*. Они

*

заборављају то друштвено правило. Из њих веје отужан задах који одбија људе. То је задах високопарне умне сујете.

— Е да хоће, бар скромности ради, да признаду неку вишу памет над собом! рекао би Вук за такве људе.

Ако би га неко од њих уверавао да Бог није потребан ни научницима ни филозофима, јер они могу и без те ненауке претпоставке дати метафизичко објашњење света, Вук би се простодушно ослухнуо и рекао би: — Па онима, који се на овој земљи само боцом хране, небо и није потребно... А ако би му когод од њих још и софизмима доказивао да нема Бога, Вук би га погледао и сетио би се народне пословице која за таквог »чојег« каже: Има науке, ал' нема памети.

У аутобиографији коју би Вук, нарочито у садашњим брижним данима, написао, он би најмање говорио о себи, а највише о српском народу. Он би ту поменуо и своју рану младост и своје сусрете са Гетом, Гримом и другим великим умовима, и још многе друге занимљиве и корисне ствари, али би избегавао и најмању алузију из које би се закључило да је тако велики и славан човек морао бити у детињству прави »Wunderkind«. Он би нарочито истицао оно неизмерно благо које чини српски народ најбогатијим међу народима. У томе благу лежи вечна филозофија, истинита у свима временима историје и у свима тренуцима живота. И онда кад је живео, Вуку је био главни циљ упознати са тим благом не само странце, него и саме Србе.

У овим суморним часовима тешке море која гњечи душу, у овом непрекидном доживљавању свакодневних разочарења и болова који траже одушке, као да видим Вуков доброћудни и пријатељски осмејак, као да чујем његов тихи глас испуњен, као и увек само љубављу према истини и народу:

— »Право реци, па гледај те утеци«.

Успомена на Гетеа и његово дело

Наш дуг великом Европљанину

Ових дана навршило се 194 године од рођења једног од највећих лиричара светске књижевности и једне од најмаркантније личности историје човечанства — Јохана Волфганга Гетеа. Гете не само што је био велики песник, већ је познат као есејиста, критичар, путописац, драматург, државник, мислилац — уз то је ванредно сликао да се сматрало за штету што се није сликарству посветио. Свирао је у клавир, флауту и чело. Говорио је неколико језика. Изванредан дух. Сајна култура. Ерудита са особинама једног занста правога генија.

Усуд је, признати ваља, био врло благонаклон овоме најузвишенијем духу Европе. Живот његов протекао је без ситних брига о материјалним невољама и неприликама које су толиким величанама одузимале највећи део времена. Гете је умро у осам десет трећој години после једног живота, који је раскошним богатством духа знао само за уметност у свима њеним видовима. Прошао је културним небом Европе лагано, као сјајна комета чији ће траг светлети бескрајно дуго — све док постоје људи.

Као сви генијални људи који се сматрају божанским даром природе, Гете је одушевљени лирик пантеиста а да при томе није изашао из оквира хришћанства. И ако су у циновској згра-

Данас, када на славну и велику Европу наваљују варвари са Истока и Запада, потребно је сетити се светле успомене Волфганга Гетеа. Овај одлични Немац уједно и одличан грађанин Европе један је од сведока величине старог света. Европа има богату и славну прошлост. Европа поред Гетеа има Молиера, Дантеа, Шекспира, Моцарта, Сервантеса и многе друге знамените величине. Европљани имају неизмерна културна блага. У овоме рату, у коме они бране тековине толиких славних генерација, то треба да им је стално пред очима.

Ми, Срби, поред тога дугујемо бескрајну захвалност Гете-у, великом пријатељу нашега Вука, јер благодарношћу њему ушли смо са својом народном поезијом у европску књижевност и име српског народа почело се спомињати као чинилац европске културе.

ди његовог дела заступљени сви књижевни родови, Гете је у лирици ипак највећи. Оно што је он овде дао ставља га у ред корифеја поезије.

У лирици је Гете дао права ремек-дела. Он у њој излива своје препуно срце и устреплату душе, тако да је његова лирика унеколико његова аутобиографија. Гетеова лирика је претежно љубавна, али се у њој не налазе само љубавни трзаји срца, него и сва треперења једне бујне маште и сви ступњевни кроз које пролази један сваковрсним доживљајима богати живот.

Из његових дела избија сјајни вагромет осећања дотада невиђен. Страдања младога Вертера, Ифигенија на Тавриди, Фауст, Гец од Берлинхингена, Торква-

то Тасо, Херман и Доротеја и мноштво песама обогатили су културу најсјајнијим даровима људског духа, који сведоче о богоданом песнику који је био љубимац муза. Имао је поглед и реч старих богова, који на уснама носе мудрост, а у срцу љубав.

За нас Србе Волфганг Гете има особити значај. Гете је био први који је нашу народну песму, чијих вредности нису многи од нас ни данас свесни, увео у светску књижевност. У младости је превео на немачки Хасангиницу којом је био одушевљен. У своје часопису О уметности и старини имао је увек похвале за наше народно песništvo, нарочито за tzv. »љубавне песме« приписујући им »највећу

лепоту«, а за песму »У Милице дуге трепавице« изразио се да је »бескрајно лепа« и »у највећем степену лепа« па је чак и упоређивао са »Песмом над песмама«.

Колико је залагање Гетеово за наше песме допринело за нашу ствар у Европи, која је о нама дотле тако мало знала, није потребно, обзиром на Гетеов ауторитет и уплив у ондашњем културном свету, нарочито наглашавати. У првој половини прошлог века Гете је најозбиљније пропацирао нашу песму и помагао њено превођење. Приказујући збирку наших народних песама у немачком преводу Вилхелма Герхарда Гете је дао овакав увод:

»Српска поезија, после педесетогодишњег устезања, после неколико започетих али засталих покушаја, најзад се толико раширила у западним књижевностима да јој даље није потребна никаква препорука, и чак и приказ најновијег изгледа сувишан«.

Доказ о овоме тврђењу, и о томе колико је Гете волео и ценио нашу песму, налази се већ у његовом следећем приказу посвећеном енглеској збирци наших народних песама у преводу Цона Бауринга (Лондон, 1827). Увод у тај приказ спада у најтоплије

Гетеове изјаве о нашим народним песмама:

»Као што нам се догађа са лепим вољеним лицима, која нас увек изненађују новом дражи кад год их неочекивано видимо у каквој новој одећи, тако је и мени у души када сам познате и признате српске песме читао поново на енглеском језику. Изгледало је као да су стекле нову заслугу, биле су то исте прилике, али у другој одећи«.

У свакој прилици, кад год му је дошла до руку каква нова збирка наших народних песама Гете се изнова одушевљавао налазећи у њима »једно сасвим ново човечанство«. Нашој народној поезији не треба бољег признања од оног које јој је дао Волфганг Гете. Његова је заслуга што се касније наша народна песма и у нас, Срба, више ценила. Вук Стеван Караџић у својем раду на прикупљању и штампању српских народних песама имао је у Гетеу одличног помагача и саветодавца. То што је Гете пред европском јавношћу изнео и пропацирао песму једног малог и незнатног народа, сведочи о великодушности и несребичности која је својствена само великим уметницима и великим духовима. Сведочи још и о уској повезаности културних тековина свих европских народа.

ФИЛМ У БОЈАМА - ФИЛМ БУДУЋНОСТИ

Родитељи Бранка Радичевића

МАЈНА

Лик мајке нашег највећег лиричара прошлог века врло мало је познат, можда сасвим непознат, ширем кругу оних који цене Бранка Радичевића.

Међутим, познато је да је мајка Бранка Радичевића Ружа рођена у Земуну, где се и упознала са оцем Бранковим, Тодором Радичевићем, који је тада, као царински чиновник, служио у Земуну. Тодор Радичевић је после извесног времена био по потреби службе премештен у Брод на Сави и ту се, као што је познато, родио Бранко 15 марта 1824 године.

Опет је, неколико година доцније, Тодор Радичевић био премештен натраг, у Земун. Ту је 1833 године Ружа Радичевић умрла у најбољим годинама.

На њеном гробу се још пре двадесет година могао прочитати запис на каменом крсту:

„Овде лежу кости чиновнице Руже Радичевића која се родила 1802 а умре 14-га марта 1833 године поживе са тим 31. године.“

Изгледа да је у истом гробу била сахрањена и свекрва Руже Радичевић, односно мајка Тодора Радичевића, јер је на истом гробу касније нађена и округла камена плоча са овим натписом:

„Овде лежу кости Стане Радичевића рођене Станчића, која се родила 1781, а умре 17-ог маја 1833 године поживе са тим 52.“

Иначе, мајка Бранкова је од вуковарске породице Михаиловић која је пореклом из Скопља.

Старањем Српске црквене општине у Земуну, гроб је био држан у пристојном реду.

Каква је Ружа Радичевић била као мајка може се видети и из прве биографије Бранка Радичевића која је штампана у првом издању III књиге Бранкових песама. Песме је приредио и издао у Темишвару 1862 отац Бранков Тодор, тада царински контролор у пензији. У предговору се, између осталог, каже:

„Кад је пошо у српску школу, мати га је ба, бе и т. д. учила; ал је он тако тешко учио, да је мати оцу му говорила: ово наше дете баш не може ништа да научи; јер док му ја говорим: ба и бе догле и он гоори, а кад му речем да сам сриче, а он ни запети.“

То је тако једно два месеца трајало, за које је време увек, како би из школе дошо, матер молио, да га учи буквар срицати. После тога уједанпут престане к' матери долазити и молити да га учи. На то мати оцу каже: гледајдер сада човече, ово наше дете више ми не долази, да га учим, мора да је најгори ђак у школи.

Мани се жено, одговори он, дете је још младо, њему сад није на памет учење, него игра. Али међутим, ја ћу његовог господина учитеља запитати, како се он учи и влада. После неколико дана запита му отац учитеља, како се он учи и влада, на које му учитељ одговори, да добро учи и да се добро влада он је, вели, његов први ђак. И тако се по свим школама добро учио. Паметствовање је имао особито јако, и све је лако мого сватити.

Нарави је био веселе, косу је имао више смећу него плаву, и лице дугуљасто.

Жеља је његова увек била, да после свршени наука путује, особито је желио, да Косово поље види. Он би говорио: ја желим епис писати, али пре нећу ни словца написати, докле Косово не видим, Косово, на којем је

српска слава угашена, слобода изгубљена, а сужанство настало. Грађу имам, вељаше готову; јер српски епос мора тако исто бити, као и грчки, у њему ће сви наши обичаји уплетени бити. Но Бог не допусти, да то доживи“

ОТАЦ

Бранков отац звао се Тодор рођен је у Новом Саду 27 децембра 1801 године. Пореклом је из Бољевца на Сави у Срему. Као што је напред речено, био је финансијски чиновник. Он је имао још једног сина, Стевана који је умро у Темишвару. Један од Бранкових биографа, Светислав Вуловић, писао је за Тодора Радичевића у Гласу Српске краљевске академије 1889:

„У књижевним српским листовима и у календарима од 1840 до 1850 год. има од њега неколико малих и слабих басана и причаца, а 1847 г., мало пре Бранкове прве књиге песама, штампан је у Бечу његов превод Шилдерове драме Вилхелм Тел. Превод је у прози, а Вуковим правописом. На својим списима потписивао се некад Теодор (или Тодор), а некад Божидар. У свем његовом књижевном раду види се смерно знање, али и смерна и добра душа.“

Још је Вуловић у истом чланку написао:

„Брињући се после ране смрти женине сам о својој деци, он им је био и главни васпитач. Колико је Бранко осећао поште и захвалности према своме оцу, исказао је у песми Моје сунце, испеваној 1844 г. у којој се тихом тугом сећа и своје мајке.“

Тодор или (посрбљено попут сина му) Божидар Радичевић је с правом био поносан на свога умрлог сина књижевника. Пред-

говор III књиге песама Бранкових које је издао 1861 године он је потписао овако: Тодор Радичевић, контролор царине у пензији, и отац Бранков (курзив наш), а када је 20 априла (2 маја) 1864 године умро, на његовом посмртном листу је стајало:

„Божидар Радичевић

(отац незаборављеног Бранка) Ц. Кр. пензионални митнише контролор, после дужег боловања“... итд.

Тако исто и на немачком:

„Božidar Radičević

(Vater des unvergesslichen serbischen Dichters Branko)... итд. В. Ф.

✱

Моје сунце

На небу ми једно сунце сјаје
Дању сјаје, а ноћу залази,
Ти си, отац, моје друго сунце,
Које мени никад не залази
Некада сам им'о јоште једно,
Зрак је његов већ одавно седн'о,
Мајци срце у груди не бије,
Тавна земља њу одавна крије,
Ти и браћац то је сада све
Што оста срцу мом од пре.
О, моје срце певањем се жари,
И теби мисли с тим да благодари;
О, не мож' бити, не мож' никад ово,
Јер слабачко је врло пева* слово.
Твоја добра, као сунца свет,
Моји певи, ка' мирисни свет;
Сунце сјаје, сунце живот шаље,
Цветак мири, али ништа даље.

(3. јула 1844.)

* пѐв: песма

Фајт Харлан творац филма »Златан град« објашњава једну сцену

Неоспорно је да је данашња филмска техника учинила значајне кораке у свом развоју. При том је интересантна чињеница да ратни догађаји нису омели ток филмског стварања.

Прелаз са црно-белог филма на филм у природним бојама претставља крупан догађај у филмској техници. Пратећи развој овог последњег успеха филмске технике, нашао сам у њему велику сличност с некадашњим прелазом са немог на тон-филм.

Данас је филм уметнички израз који се служи најреалнијим сретствима. У позоришту се стилизација слика и говора одиграва на позорници — „на даскама, које значе живот“. Међутим филм се одиграва непосредно у самом свету. Прави облаци, права поља, шуме и реке, истински градови које врве животом — то је жива позорница на којој ми играмо. Унутрашњи декор поила гођава се овој пространој позорници.

Желимо ли да прикажемо стварност онаком каква је, тада треба да се што више приближимо савршенству. Једног дана доћи ћемо до новог открића. Прећи ћемо с обичног филма у бојама на пластични филм у бојама, а неће бити далеко ни корак ка пластичном тону — који већ данас показује знатне успехе. Тако ћемо створити савршену слику — слику која у потпуности одговара стварности.

У мом филму у бојама „Златан град“ шаренило сеоске свечаности потсећа на сликарске радове Пјетра Бројгела, а девојка која у плаво извезеној селачкој ношњи пролази прашким улицама свраћа на себе пажњу савремено одевених грађана, што је свакако и драматичан тренутак који не сме да се потцени.

Данас, у немачким а и у америчким филмовима у боји, дешава се да се публици понеке слике чине много изразитије него шта су у стварности. Ово долази одатле што гледалац седи у замраченој дворани и гледа на платно обасјано јаким светлошћу. Према томе јасно је зашто

су боје на овим сликама много јаче. Једног дана неће бити потребно да се дворана за приказивање сасвим замрачи, и тада ће гледалац моћи сасвим да се саживи са сликом на платну, заборављајући да седи у биоскопској дворани. Упркос томе.

Постоје многи примери који доказују да човек види природу другим очима, него што је она у стварности. Постоје, наиме, оптичке варке. Навешћу само један пример: Снег, који уствари није сасвим бео, одразује ону боју која га осветљава. За филм у бојама ове појаве претстављају тежак проблем. У Вајмару, у кући бесмртног генија етеса, био сам запрепашћен експериментима са сенкама у бојама, а које се у природи често појављују.

Постајемо свесни шаренила природе тек онда када се научно бавимо овим питањем. Међутим, гледалац не жели да се научно бави испитивањем тих слика, већ жели да, седећи удобно на свом месту, има утисак да се налази у природи која се пред њим на екрану приказује. За филмске продуценте биће ово најважнији задатак. Треба ублажити боје, учинити их неупадљивим и употребити то шаренило тамо, где га у животу природа пружа.

Не сматрам да сам својим филмом у бојама „Златан град“ постигао у том погледу савршенство, али верујем да смо ми у Немачкој учинили значајне кораке у стварању филма у природним бојама. Захваљујући генијалном проналазку Агфе, имамо данас Агфа-колор систем, који по мом схватању надмашује америчке успехе на том пољу, а тим пре што код Агфа-колора постоји могућност усавршавања. Први корак учињен је, и верујем да неће проћи дуго времена, када ће се сасвим престати са продукцијом црно-белих филмова.

Фајт Харлан

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Под шестокраком звездом

Георгије Павловић: Под шестокраком звездом, јудеизам и слободно зидарство у прошлости и садашњости. Предговор написао Димитрије Љотић. Издавачко предузеће „Просветна заједница“ А. Д. Београд.

У издању „Просветне заједнице“ изишла је једна од најбољих књига које смо до сада имали о масонству. Г. Димитрије Љотић дао је предговор овој књизи, који представља једно изванредно сведочанство о вредности ове књиге:

„Потребно је да прво нешто признам.

Кад ми је господин Георгије Павловић предао свој рукопис и тражио да га прочитам, нисам мислио да ћу ту нешто сазнати. Мислио сам да у главном све што треба знати о масонству и његовом јеврејском пореклу, знам. Примео сам ипак налог из поштовања које дугујем самој личности пишчевој.

Читајући пак ово дело застидео сам се, јер сам познао своју готовост да у важној ствари себи придајем више знања него што стварно имам.

Отуда када је господин Георгије Павловић сматрао да би неколико речи — као предговор — његову књигу добро претставио читаоцима, ја сам примио позив, уверен да ће најбољи предговор бити ако признам свој случај.

Јер заиста мало знамо о тајном деловању јевреја, а многи и толико мало да уопште не сматрају да ту нешто има да се зна.

А о масонству треба да знамо више него чимега знамо доста и на тај начин упознати опасност која нам прети уништењем.

Јеврејин, енглески лорд и бивши председник енглеске владе Дизраели, рекао је једном да светом не управљају личности које стоје на челу влада и држава, већ тајна друштва. Та тајна друштва су свемоћна и њихов утицај се свуда осећа.

Највећа међународна сила, која је била узрок многих историјских догађања током векова, сила која има водећу улогу у данашњој Русији и англосаксонским земљама, јесте јеврејство. Оно се увлачи, под разним видовима, у све друштвене организације као полицајци, пружа своје пипке у све гране друштвеног живота свих народа. Оно на нама невидљив начин управља спољном и унутрашњом политиком највећег дела народа беле расе. А цео рад јеврејства је управљен ка једном циљу: светској доминацији Израела.

Али, највећа и најјача организација коју је јеврејство створило јесте без сваке сумње масонерија. Столећима јеврејство преко масонства назива револуције, ратове, руши немилосрдно оно што су хришћански народи створили. У масонерији јеврејство има једну моћну и чврсту организацију, у којој се њени чланови слепо покорављују својим наредбодавцима. Тако јевреји преко масонерије упропаштају читаве државе и народе, искористићући их за своје циљеве. Да наведемо само један пример начина масонског рада:

Године 1792, у битци код Ваймија, армије монархистичке коалиције против Француске револуције води херцог Карло од Брауншвајга, који је масон. Његови војници су много боље организовани и опремљени од армија Револуције. Међутим, он ипак губи битку! У чему је ствар? Изложе је дошло наређење да револуционарни војници не смеју да изгубе. И они нису изгубили.

Оваквих примера може се на-

вести безбројно. Небројено пута ствари се дешавају супротно свима очекивањима, супротно здравом разуму и интересу отаџбине.

Јеврејство сматра да треба свим средствима створити хаос, да би се после њега створио ред, онакав какав хоће Израел. На највишим масонским степенима, у ознакама 33 степена, под сликом орла стоји натпис: — „Ред из хаоса“. А тада ће Месија, светски освајач, остварити сан јудеја да овлада целим светом. „Када дође цар Месија, он ће прегазити све гоје точковима својих кола. Тада ће бити велики рат, у коме ће изгинути једна трећина свих народа. Јевреји победиоци употребиће 7 година на спаљивање оружја победених, који ће се покорити јеврејима и принети им богате дарове, али цар Месија неће примити тај данак од Хришћана, јер сви они морају бити уништени. Сва богатства народа прећи ће у руке јевреја, чије ће онда богатство бити небројено... Најнезначајнији од простих јевреја добиће две хиљаде и осамсто робова и три стотине и десет слушкиња...“, прориче Талмуд, закон и света књига јевреја.

ЈОШ ЈЕДНА КЊИГА
О ЛУКРЕЦИЈИ БОРЦИЈИ

Maria Bellonci: *Lucrezia Borgia. Nicht Teufel, nicht Engel, nur Weib.* Wien, Karl H. Bischoff Verlag.

Од увек је Лукреција Борција интересовала историчаре, око ње је испреплетан бескрајан ланац загонетки, и још данас она интересује свет.

Лукреција, кћи папе Александра VI, и Ваноче Катанеи, провела је своје детињство и младост у Риму, где је, у Ватикану, одрасла заједно са својим три брата, херцогом од Гандије, Чезаром и Жофроом. Када је имала тринаест година, почмње се мислити на њену удају. Њен први брак са грофом од Пизаре није по вољи славољубивом брату Чезареу и бива растурен. Она се за тим поново удаје за херцога од Биселне, кога бескрајно воли. Али Чезаре мења своју политику и окреће се противнику Лукрецијиног другог мужа. И херцог од Биселне бива убијен.

Лукреција се по трећи пут удаје за Алфонса Д'Есте, херцога од Фераре. Али на његовом дворцу она бива хладно примљена, јер су старе италијанске племићке породице сматрале Борције као авантуристе и скоројевиће. Лукреција је успела да задобије поверење ферарског двора, али њен брак остаје несрећан.

Она покушава да сав бол и несрећу прекрије ћутањем. Она се се окреће песничким и хуманистичким свога доба са којима је у најбољим односима. Пошто је многобројној деци мала живот и привремено телесно прецветала, Лукреција умире млада.

Тако изгледа живот Лукреције по Марији Белонџи, која је у своме делу сакупила многобројна документа из архива Ватикана. Марији Белонџи Лукреција не изгледа као неко чудовиште које је узело непосредног учешћа у многобројним убиствима и злочинима, али ни као „анђео“, како су покушавали да је претставе неки историчари. Лукреција је у првом реду жена, којој прети опасност да изгуби своју душевну оријентацију, јер јој је судбина наметла искушење тешких удараца, али напред постаје господар свога живота и окреће се своме зашта је створена.

Књига Марије Белонџи је од великог интереса не само за историчаре већ и за сваког онога кога интересује једна од најинтересантнијих периода у историји Италије и нашега континента.

О ФИЛМУ

Rudolf Oertel — *Film Spiegel Wilhelm Frick Verlag, Wien 1941 RM 7.80.*

После „Позоришног бривира“ Емила Пирханса, издало је издавачко предузеће Фрик „Филмски бривир“ који је с много најве саставио Рудолф Ертел. Ова интересантна књижица употпуњује једну осетну празнину у филмској литератури.

На 236 слика и 32 скице побраћене опширним али добро сажетим објашњењима, писац је дао веран приказ кинематографије од почетка, од прелазних фаза до њеног данашњег нивоа.

Писац нам у овој књижици пружа не само уметничку страну филма већ и историску, као и решења многих социолошких питања и проблема, који се односе на најмлађу уметност — кинематографију.

БАЈКЕ ДАЛЕКОГ ИСТОКА

А. В. Кригер: *На трагу тигра сабљаша. Доживљаји двојице немачких зоолога у пећинама Јабланошког горја.* Издање „Просветне заједнице“ а. д. Стр. 38.

У неприступачним областима Чингана и Бугђура, на обронцима Јабланошког горја, у дивљем крају Источног Сибира где нога Европљанина није никада крочила, нашли су др Нојман и професор Мицлаф на траг „Фелис тигрис примигениус“ — Пећинског тигра са сабљастим зубима, страховито прождрљиве звери из Леденог доба.

У леденом добу, пре хиљаде година, лед је из поларне области кренуо на југ. Многе, данас непознате животиње, бежале су испред огромних глечера. Била је то трка за живот. Хитрије су измакли, а тротије и непокретније животиње су застале и угинуле. Лед, дебео десетинама метара покрио је њихове остатке. И, благодарећи тој околности, ми данас знамо како је изгледао мамут, један од становника земље тога доба, јер је лед потпуно конзервирао његове остатке. Путувати непознатим и неиспитаним кутловима земље, излагати се хиљадама неочекиваних опасности да би обогатили науку кавким ретким примерком изумрлих животиња, то је одлика правих и великих научника-зоолога.

Кригерова књижица посвећена је омладини и свима онима у којим срцима тиња младалачки жар и чежња за путовањима, за непознатим земљама, она нас уводи у земљу Тунгуза, или како их још називају морских Тунгуза, јер станују у приморју Охотског мора.

И данас, у двадесетом веку, живе ти људи потпуно одељени од цивилизације и културе

Тунгуски канови су измислили причу да ако неко дође да однесе остатке мамута који се налазе у леду, као у хладњаку, тада би дошло до пропасти Тунгуза, јер би их напустили њихови собови-јелени који им служе и као храна и као теглеће животиње. Разумљиво је онда да се Тунгузи не устручавају да по сваку цену сачувају своје највеће благо — собове, и да је за једног научника врло тешко да овде врши своја истраживања.

Као узбудљив филм пред нашим очима се развијају борбе научника са Тунгузима, људима који спавају јашући на својим малим коњићима и тако преваљују десетине километара опасног пута, њихове борбе са манџурским тигром итд. Лако и неуспешно пише Кригер о догађајима који нам стално држе нерве у напетом стању, и нама се чини као да и сами у њима учествујемо.

„Просветна заједница“ је врло добро урадила што је издала ову књижицу: она је корисно послужила омладини, која ће у Кригеровом тигру сабљашу највише забаве и вредно упознати тајне земаља Далеког Истока.

Радио

СВАКОДНЕВНЕ ЕМИСИЈЕ
БЕОГРАДСКЕ РАДИО СТАНИЦЕ

- 5.00—6.15 Другарски поздрави
- 6.15—7.00 Емисија за српске сељаци и вести на српском језику
- 7.00—7.10 Вести на немачком језику
- 7.10—9.00 „Добро јутро, драги слушаоци!“
- 9.00—9.20 Вести
- 9.20—12.00 Пауза
- 12.00—13.00 Подневни концерт
- 13.00—13.10 Вести на српском језику
- 13.10—13.50 Подневна музика
- 13.50—14.00 Вести на немачком језику
- 14.00—14.50 Нешто за тебе
- 14.50—15.00 Извештај о водостању
- 15.00—15.30 Извештај Врховне команде с лаганим понављањем и кратке вести за војску
- 15.30—16.00 Пауза
- 16.00—18.20 Српске емисије
- 18.20—18.40 Час немачке народне групе
- 18.40—19.00 Музика за тебе
- 19.00—20.00 „Из савремених догађаја“ на немачком језику и вестима на страним језицима — бугарски, мађарски, француски и румунски.
- 20.00—20.20 Вечерње вести
- 21.40—22.00 Поздрави младог београдског стражара
- 22.00—22.15 Последње вести
- 00.00—02.00 Поноћне мелодије.

НЕДЕЉА, 5 СЕПТЕМБАР

- 14.00—15.00 Нешто за тебе
- 15.00—15.30 Извештај Врховне команде и кратке вести за војску
- 16.05—17.00 Београд поздравља Бор, Суделују: Народни оркестар Милановић, Вука Шећеровић, Јован Милићевић-Мостарац, Рада Перић, секстет Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић, Мирослав Бацевић, Бора Савић-Крушарац.

ПОНЕДЕЉАК, 6 СЕПТЕМБАР

- 16.00—18.20 Српске емисије.
- 16.00—16.30 Емисија наших ватрогасаца
- 16.35—17.00 Концерт радио хора под управом Богдана Цвејића
- 17.00—17.30 Народне песме и музика. Изводи народни оркестар под управом проф. Петра Кретића. Солисти Драгица Ценић и Бранислав Пивнички
- 17.30—17.40 Предавање.
- 17.40—18.10 Народне песме певају дует Срњић и Божидар Грујић уз пратњу народног оркестра Обреновић
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја.

УТОРАК, 7 СЕПТЕМБАР

- 16.00—18.20 Српске емисије.
- 16.00—17.00 Музика из тонфилмова. Изводе секстет Симић, Војин Поповић, квартет Ђорђевић
- 17.00—18.10 Народни звуци. Изводе: Народни оркестар Милановић, тамбурашки оркестар Аранички, Лела Лештарић, Радослав Павловић, Злата Јефтић и Павле Радошевић
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СРЕДА, 8 СЕПТЕМБАР

- 16.00—18.20 Српске емисије.
- 16.00—16.30 Мали концерт. Изводе: Нада Бранковић (клавир) и проф. Петар Стојановић (виолина)
- 16.35—16.50 Концерт женског октета под управом Богдана Цвејића
- 16.50—17.00 Из савремених догађаја
- 17.00—18.20 Забавни час.

ЧЕТВРТАК, 9 СЕПТЕМБАР

- 16.00—16.30 Забавна музика. Изводи забавни оркестар под управом Фране Седлачека, Солисти: Бранка Ђорђевић, Рутко и Д. Лазаревић
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
- 16.35—17.00 Српске мелодије свира квинтет Николић
- 17.00—17.30 Звуци тамбурица. Изводи тамбурашки оркестар Аранички, Наталија Катинска и Миле Јањић-Мостарац
- 17.30—17.40 Предавање.
- 17.40—18.10 Дечји час
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја.

ПЕТАК, 10 СЕПТЕМБАР

- 16.00—16.30 Аудиција Радио Београда
- 16.30—16.35 Извештај Врховне команде.
- 16.35—17.00 Песма у јесен (плоче)
- 17.00—17.30 Шлагери. Изводе секстет Симић, Војин Поповић и квартет Ђорђевић
- 17.30—17.40 Предавање
- 17.40—18.10 Народне песме певају С. Лазаревић и М. Милошевић
- 18.10—18.20 Из савремених догађаја.

СУБОТА, 11 СЕПТЕМБАР

- 12.00—13.00 Подневни концерт великог радио оркестром Карла Листа
- 13.00—13.10 Вести на српском језику
- 13.10—13.50 Подневна музика. Свира Ритер секстет
- 14.00—14.50 Нешто за тебе
- 14.50—15.00 Извештај о водостању

Елза

ПАЖЊА!

Посетите Дорћолску кућу весела — ресторан
»ЈОВАНОВА ПИЈАЦА«

Ул. Јованова 31

Тел. 300-85

После четворомесечне паузе поново је реновиран и отворен, под новом управом у коме суделују најбоље музичке снаге омиљене певачице Стана Сарајка зв. Коштана — као нова снага за Београд мала Ленка која ће вас нарочито задивити са најновијим песмама као и дует са г-ђом Елзом. Оркестром управља наш познати мајстор на виолини Милути Стојановић, зв. Чачанин. У радњи је инсталиран микрофон — пића првокласна.

Ресторатер МАРКО П. ПЕЈИЋ

Стана Сарајка

647 1-1

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 3.—
 ДРЖАВНА ТАКСА
 ДИН. 5.—

ЗАРОБЉЕНИЧКИ дубански купон издат од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем га неважећим. Милисав Ристић. 631 1-3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Светислав Јеврић. 632 1-3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције, изгубио сам те је овим оглашујем за неважећу. Бидосав Сарић. 633 1-3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Светомир Нењовић. 634 1-3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Момчило Здравковић. 635 1-3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу. Миланка Николајевић. 636 1-3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Виктор Ђокић. 637 1-3

ПРОДАЈЕМ ВРШАЋУ ГАРНИТУРУ Дреш маршалов 46-у, Трактор Форсон 28 коња и плугове. Све исправно. Сретен Ђорђевић, Војводе Путника 1, Крагујевац. 638 1-3

ЛИЧНУ КАРТУ број 5671/43 године, издату ми од Претстојништва градске полиције, изгубио сам и овим оглашава неважећом. Каравидић Лазар, трговац, Ужице. 639 1-1

ЛИЧНУ КАРТУ издату ми од стране Претстојништва градске полиције Ужице, број 3236-43 годину, изгубила сам и исту овим оглашава за неважећу. Митра Трифуновић, домаћица, Ужице. 666 1-1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, те је овим оглашујем за неважећу. Јелена Ваљански. 597 3-3

ЛИЧНУ КАРТУ број 15.728 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Радомир Максић. 598 3-3

КУЋНУ ЛИСТУ и пријаву издате од Претстојништва градске полиције, Крагујевац, изгубила сам па их оглашујем за неважеће. Милосава Павловић. 600 3-3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9.266 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Овим је оглашујем за неважећу. Видосава Ђурђевић. 599 3-3

ПОЛИЦИСКУ ПРИЈАВУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам па је овим оглашујем за неважећу. Радмила Димитријевић. 616 2-3

ЛИЧНУ КАРТУ 101 издату од среза Гружанског изгубио сам па је овим оглашујем за неважећу. Стојковић Радојко, из Станова. 617 2-3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Михајловић Даринка. 602 3-3

ДУВАНСКУ књижицу бр. 1267 издату од Претстојништва градске полиције Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Добривоје Ђорђевић. 603 3-3

КУЋНУ ЛИСТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам, па је овим оглашујем за неважећу. Крстан Загорац. 596 3-3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Дана Пантовић. 601 3-3

ЛИЧНУ КАРТУ И ПРИЈАВУ издате од Претстојништва градске полиције Крагујевац и шоферску дозволу издату од Министарства трговине изгубио сам па их оглашујем за неважеће. Вујичић Живота, аутомеханичар. 620 2-3

ЛИЧНУ КАРТУ издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам, па је овим оглашујем за неважећу. Живана Петровић. 618 2-3

ИЗБЕГЛИЧКУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ издату од Комесаријата за избеглице у Рачи изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милан Војиновић. 619 2-3

ТРАЖИ СЕ Сретко Петровић, избеглица село Врточ, општина Милићи, срез Ласаница. Јавити Вида Петровић, избеглица село Грбица, срез Гружански. 614 2-3

ЛИЧНУ КАРТУ број 7088 издату од Претстојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Мирковић Илинка. 615 2-3

Пажња! Продавцима златног накита

Не продајте ни једног парчета Вашег златног накита, дијаманта, брилијанта, драгог камења и златних зуба, док потпуно не би били упућени у њихову стварну данашњу вредност. Зато ако већ продајете понудите свима купцима, а напоследку у Вашем је интересу да понудите познатој и дугогодишњој фирми «ВРАЧАР», која се не упушта у процену, али ћете се уверити да «ВРАЧАР» стварно плаћа по највишим дневним ценама. «ВРАЧАР» трговина старог златног накита и трговина антиквитета. V Београд, Палилулска ул. бр. 6 — продужење Душанове ул. до Бајлонове пијаце тел. 28-706. 640 1-1

СТАРИ НАКИТ И ДРАГО КАМЕЊЕ

Бесплатно стручно процењује, купује и продаје стручна радња.

„Б У К У Љ А“
 ТРГОВИНА СТАРОГ НАКИТА
 Краља Милана 41-а до Славије 642 1-1

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

- 15 септембра 1943 год.**
- 1) Плац са зградом Градиштанска 3 Дин. 550.000.—
 - 2) Плац са зградама Димитрија Туцовића 76 " 600.000.—
 - 3) Плац са зградама Вразова 42 " 800.000.—
 - 4) Плац са зградама Кнеза Павла 36 " 7.000.000.—
 - 5) Плац са зградом Мариборска 14 " 500.000.—

- 17 септембра 1943 год.**
- 1) Плац Димитрија Туцовића 143 Дин. 1.600.000.—
 - 2) Плац Херцеза Стјепана 8 " 2.000.000.—
 - 3) Плац са зградом Стјепана Љубише 33а " 800.000.—
 - 4) Плац са зградом Мариборска 7 " 550.000.—
 - 5) Плац са зградом Кнеза Павла 7 " 7.000.000.—

- 20 септембра 1943 год.**
- 1) Плац са зградом Кнегиње Олге 24 Дин. 2.000.000.—
 - 2) Плац Теслина 3 " 700.000.—
 - 3) Плац Шајкашка 34а " 400.000.—
 - 4) Плац са зградама Космајска 35 " 4.200.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33, од 10—12 час., где се могу добити сва даља обавештења. 643 1 2

ПОСЕТИТЕ СТОВАРИШТЕ МОДЕРНОГ НАМЕШТАЈА

Ђорђа Барјактаревића

БЕОГРАД — КР. АЛЕКСАНДРА 87 и 97. ТЕЛ. 40156.

Има велики избор спаваћих соба, кухиња, трпезарија, комбинованих соба, кауч, патент фотеља, салонских дубоких фотеља, уз најниже цене, најлепши избор за 1943 годину. 644 2-4

ЦЕНТРАЛА ЗА ХУМОР
 НА КАЛЕМЕГДАНУ

ВИТА-МИНА

ДУШАН ЖИВОТИК КРАЉ ПАРАДАЈЗА
 ЦОКА ПЕРИГ-НЕШИК КРАЉИЦА ПАСУЉА

ПРИКАЗУЈЕ
 НОВУ
 РЕВИ-
 КОМЕДИЈУ
 У ДВА ДЕЛА

641 1-1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји на дан 14 септембра 1943 год. непокретна имања постојећа у Аранђеловцу са следећим почетним лицитационим ценама.

- 1) Плац са зградом Краљице Марије 34 Дин. 170.000.—
- 2) Плац 800 м. кв. " 160.000.—
- 3) Плац 913 м. кв. " 185.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 645 1-1

Државна хипотекарна банка

изложиће јавној продаји са почетном лицитационом ценом следећа имања:

- 22 септембра 1943 год.**
- 1) Плац са зградом Влајковићева 11а Дин. 6.500.000.—
 - 2) Плац са зградама Србобранска 3 " 900.000.—
 - 3) Плац са зградама Француска 50 " 3.500.000.—
 - 4) Плац са зградом Југ Богданова 7 " 2.200.000.—

- 24 септембра 1943 год.**
- 1) Плац са зградом Скадарска 6 Дин. 9.000.000.—
 - 2) Плац са зградом Руварчева 8 " 1.200.000.—
 - 3) Плац са зградом Стојана Протића 32 " 1.000.000.—
 - 4) Плац са зградом Османа Ђикића 18 " 1.700.000.—

Продаја ће се обавити у банчиној згради, Скадарска 33/II од 10—12 час. где се могу добити сва даља обавештења. 646 1-1

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА